

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Донецький державний університет внутрішніх справ

Є. С. Назимко, А. Ю. Килівник, Т. І. Пономарьова

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ТА КВАЛІФІКАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ,
ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Науково-практичні рекомендації

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

УДК 343.2/.7:343.35:342.78(477)(035.048.3)

Н19

Рецензенти:

Тарасенко Олег Сергійович – проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, полковник поліції;

Шевчишен Артем Вікторович – заступник начальника головного слідчого управління Національної поліції України – начальник управління організації роботи та методичного забезпечення, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, полковник поліції

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 4 від 11 листопада 2025 року)*

Назимко Є.С.

Н19 Кримінально-правова характеристика та кваліфікація корупційних кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану : науково-практичні рекомендації / Є. С. Назимко, А. Ю. Килівник, Т. І. Пономарьова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. – 78 с.

ISBN 978-617-554-700-7

У науково-практичних рекомендаціях наведено кримінально-правову характеристику та основні положення щодо кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень, зокрема тих, що вчинені в умовах воєнного стану. Із урахуванням результатів наукових праць, чинного законодавства України, а також національної судової практики розгляду справ про кримінальні правопорушення, пов'язані із корупцією, узагальнено правові позиції щодо типових помилок, що допускаються під час протидії таким правопорушенням, а також запропоновано алгоритм вирішення питань їх кримінально-правової кваліфікації.

Науково-практичні рекомендації розраховані на оперативні підрозділи Національної поліції, а також інші оперативні підрозділи, що забезпечують виявлення та документування діяльності, пов'язаної із корупційними кримінальними правопорушеннями. Положення, висвітлені у науково-практичних рекомендаціях також можуть становити інтерес для науковців, здобувачів вищої освіти, а також усіх, хто цікавиться проблемами кримінального права та кримінально-правової кваліфікації.

УДК 343.2/.7:343.35:342.78(477)(035.048.3)

ISBN 978-617-554-700-7

© Донецький державний університет
внутрішніх справ, 2025

ПЕРЕДМОВА

В умовах поступової євроінтеграції України, ускладненої повномасштабною агресією російської федерації та дією особливого правового режиму воєнного стану, сприяння удосконаленню правових та організаційних засад функціонування системи запобігання корупції в Україні, а також превентивних антикорупційних механізмів є одним із найважливіших завдань, визначених у низці нормативно-правових, концептуальних та стратегічних документів.

Зокрема, у Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленому Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023, визначено, що поточна ситуація потребує схвалення комплексного нормативно-правового акта, який закріплює концепцію проведення реформ у сфері діяльності органів правопорядку та прокуратури, що дадуть змогу вирішити низку проблемних питань, а саме: надмірну тривалість досудового розслідування внаслідок перевантаження та подекуди неефективності органів досудового розслідування й прокуратури, нечіткість у розмежуванні компетенції та повноважень різних органів правопорядку, дублювання їхніх функцій, наявність корупційних ризиків у діяльності органів правопорядку та прокуратури, недосконалість механізмів призначення на посади й просування по службі, а також позитивно вплинуть на подальшу гармонізацію кримінального та кримінального процесуального законодавства України зі стандартами Європейського Союзу. У документі зазначено, що корупційні та інші

ризика слід надалі мінімізувати, в тому числі шляхом посилення механізмів демократичного цивільного контролю за процесом прийняття рішень¹.

Одночасно з цим реалізація поставленої мети – зменшення кількісного показника корупційних кримінальних правопорушень неможлива без усунення факторів та чинників, які зумовлюють латентність таких протиправних діянь або знижують якість та ефективність реалізації кримінально-правової політики у цій сфері. Основним фактором є помилки у кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень, спричинених як прогалинами у процесі доказування, так і у застосуванні норм національного кримінального законодавства.

Вказане підтверджується і тим, що одним із очікуваних стратегічних результатів, визначених у Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 роки, передбачено, що слідча та судова практика притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень, є сталою та передбачуваною, зокрема завдяки узагальненню правозастосування. Наведене може бути забезпечено шляхом підготовки щороку узагальнень судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень за попередній календарний рік². Відповідно своєчасне виявлення помилок, які можуть виникати під час кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень шляхом систематизації та аналізу рішень Верховного Суду, дозволить унеможливити уникнення винними особами кримінальної відповідальності через прогалини та колізії в нормативно-правових актах, а також суперечності судової практики.

Отже, вказані фактори та чинники обумовили потребу в підготовці цих науково-практичних рекомендацій з метою сприяння діяльності уповноважених посадових осіб стосовно кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ОКРЕМИХ ВИДІВ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Більшість видів корупційних кримінальних правопорушень передбачено розділом XVII КК України – кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Одночасно з цим окремі суспільно небезпечні діяння, передбачені іншими розділами кримінального законодавства, також можуть бути віднесені до корупційних за умови, якщо вони вчиняються шляхом зловживання службовим становищем.

Кримінально-правові норми, в яких встановлено кримінальну відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення, визначені у примітці до ст. 45 КК України, відповідно до якої корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 КК України³.

Необхідно відзначити, що розмежування досліджуваних протиправних діянь на ті, що є корупційними та ті, що пов'язані

з корупцією відбулось у 2019 році у зв'язку із прийняттям Закону України від 29.06.2021 № 1576-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», що було реалізовано з метою удосконалення положень законодавства, якими встановлена відповідальність за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, задля їх ефективної практичної реалізації⁴.

Отже, фактично кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 366-2, 366-3 КК України не містять ознак корупції, але порушують встановлені Законом України «Про запобігання корупції»⁵ вимоги, заборони та обмеження, вчинені особою, зазначеною у частині першій статті 3 вказаного законодавчого акта.

Кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК України, посягають на різні суспільні відносини:

– безпосереднім об'єктом діяння, передбаченого ст. 262 КК України, є громадська безпека в частині убезпечення від неконтрольованого доступу до вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів. Виокремлення протиправного безоплатного заволодіння ними в окрему статтю Особливої частини КК пояснюється тим, що ці дії порушують

---

⁴ Пояснювальна записка до проекту Закону України від 29.06.2021 № 1576-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=4651&conv=9>

⁵ Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n25>

громадську безпеку, порівняно з викраденням майна становлять підвищену суспільну небезпеку і в ряді випадків не охоплюються нормами про злочини проти власності. Заволодіння шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем може бути вчинено внаслідок протиправного використання нею своїх владних повноважень⁶ (наприклад, такою особою може бути працівник поліції тощо). Лише у такому випадку таке діяння може вважатись корупційним кримінальним правопорушенням;

– безпосереднім об'єктом діяння, передбаченого ст. 308 КК України, є встановлений з метою захисту здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Основним безпосереднім об'єктом злочину є встановлений з метою захисту здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Додатковим факультативним об'єктом можуть виступати життя та здоров'я особи, власність. Суб'єктом діяння, вчиненого шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем, – службова особа. Привласнення наркотиків, психотропних речовин або їх аналогів може бути вчинено лише особою, якій вони були ввірені чи перебували у її віданні у зв'язку з її професійною діяльністю⁷. Лише у такому випадку таке діяння може вважатись корупційним кримінальним правопорушенням;

– безпосереднім об'єктом діяння, передбаченого ст. 312 КК України, є встановлений з метою захисту здоров'я населення порядок обігу прекурсорів. Додатковим факультативним об'єктом можуть виступати життя і здоров'я особи, власність. Заволодіння прекурсорами шляхом зловживання службової особи своїм службовим становищем може вчинятися лише спеціальним

---

⁶ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.

⁷ Там само.

суб'єктом – службовою особою. Привласнення прекурсорів може бути вчинено лише особою, якій вони були ввірені чи перебували в її віданні у зв'язку з її професійною діяльністю⁸. Лише у такому випадку таке діяння може вважатись корупційним кримінальним правопорушенням;

– безпосереднім об'єктом діяння, передбаченого ст. 313 КК України, є встановлений з метою захисту здоров'я населення порядок обігу обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Додатковим факультативним об'єктом можуть виступати життя та здоров'я особи, власність. Заволодіння обладнанням шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем може вчинятися лише спеціальним суб'єктом – службовою особою. Привласнення прекурсорів може бути вчинено лише особою, якій вони були ввірені чи перебували у її віданні у зв'язку з її професійною діяльністю⁹. Лише у такому випадку таке діяння може вважатись корупційним кримінальним правопорушенням;

– безпосереднім об'єктом діяння, передбаченого ст. 320 КК України, є встановлений з метою охорони здоров'я населення порядок обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Суб'єкт злочину – спеціальний. Ним може бути: 1) лікар, якому відповідним рішенням керівника лікувально-профілактичного закладу чи установи надано дозвіл виписувати рецепти на наркотичні (психотропні) лікарські засоби, але він робить це з порушенням встановленого порядку видачі зазначених рецептів; 2) лікар, якому не надано дозвіл виписувати наркотичні (психотропні) лікарські засоби на спеціальних рецептурних

---

⁸ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.

⁹ Там само.

бланках, але він видав рецепт на право придбання таких засобів¹⁰. Лише у такому випадку таке діяння може вважатись корупційним кримінальним правопорушенням;

– безпосереднім об'єктом діяння, передбаченого ст. 357 КК України, є встановлений законодавством порядок обігу і використання офіційних та деяких приватних документів, який забезпечує нормальну діяльність підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, а також права і законні інтереси фізичних осіб, порядок документального посвідчення фактів, які мають юридичне значення. Суб'єктом заволодіння документами, штампами, печатками шляхом зловживання службовим становищем може бути лише службова особа, а суб'єктом привласнення може бути особа, якій зазначені предмети ввірені чи знаходяться в її віданні¹¹. Лише у такому випадку таке діяння може вважатись корупційним кримінальним правопорушенням;

– діяння, передбачене ст. 410 КК України, посягає одночасно на кілька об'єктів: порядок несення військової служби і право власності, а також – альтернативно – на громадську безпеку, безпеку руху та експлуатації транспорту, здоров'я населення, авторитет органів державної влади. Факультативним додатковим об'єктом злочину можуть бути, у тому числі одночасно: нормальний порядок здійснення службової діяльності, життя чи здоров'я особи. Суб'єктом злочинів, передбачених частинами 2–4 ст. 410, вчинених із зловживанням службовим становищем, є військова службова особа. Виконавцем викрадення військового майна шляхом зловживання військової службової особи службовим становищем та співвиконавцем цього злочину може бути тільки військова службова особа, а іншим співучасником – як військова службова особа, так і інший

---

¹⁰ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.

¹¹ Там само.

військовослужбовець, а також цивільна особа, у тому числі службова¹². Лише у такому випадку таке діяння може вважатись корупційним кримінальним правопорушенням.

Водночас кримінальне правопорушення, передбачене ст. 191 КК України, більш часто вчиняється службовими особами та є складним у кваліфікації, зокрема у частині відмежування його від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК України.

Так, у ч. 2 ст. 191 КК України встановлено кримінальну відповідальність за привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем. **Безпосереднім об'єктом** такого діяння є право власності. **З об'єктивної сторони** кримінальне правопорушення може бути вчинене у формі привласнення; розтрати; заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем. Склад кримінального правопорушення є формальним. **Кваліфікованими та особливо кваліфікованими видами** передбачено вчинення діяння повторно або за попередньою змовою групою осіб; вчинення у великих розмірах чи в умовах воєнного або надзвичайного стану; вчинення в особливо великих розмірах або організованою групою. **Суб'єкт кримінального правопорушення** – спеціальний (службова особа). **Суб'єктивна сторона** кримінального правопорушення характеризується умисною формою вини та наявністю корисливого мотиву / мети.

Аналіз судової практики, а також узагальнень суддів Верховного Суду щодо особливостей кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 КК України, надало можливість виокремити декілька з них:

---

¹² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.

1. **Обов'язковою складовою злочину, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК, є наявність у обвинуваченої особи спеціальних повноважень щодо розпорядження відповідним майном. У випадку обвинувачення у заволодінні чужим майном шляхом зловживання службовим становищем має бути доведено, що обвинувачений мав право оперативного управління цим майном або мав владні повноваження, які давали можливість впливати на осіб, яким це майно ввірене чи у віданні яких перебуває. Для доведення винуватості службової особи приватного підприємства в інкримінованому злочині сторона обвинувачення мала довести, що вона в силу службового становища мала можливості впливати на управління майном університету і використала ці можливості для обернення майна на свою користь. Однак, як було встановлено в ході судового розгляду, хоча обвинувачений і був службовою особою, його службові повноваження обмежувалися лише управлінням майном, яке перебувало у володінні приватного підприємства¹³.**

25 липня 2017 року між Центральньоукраїнським національним технічним університетом (далі – ЦНТУ) та Приватним підприємством «Сіті Буд Плюс» (далі – «Сіті Буд Плюс») в особі генерального директора ОСОБА_7 укладено договір про закупівлю робіт № 205 на суму 3 949 000,00 грн, а 17 липня 2018 року – договір № 172 про закупівлю додаткових робіт на загальну суму 1 472 772,71 грн. Після виконання робіт по договору № 172 «Сіті Буд Плюс» контрагенти підписали акт № 4 приймання виконаних будівельних робіт за грудень 2018 року, довідку про вартість виконаних будівельних робіт та витрати № 4 за грудень 2018 року, куди була включена вартість змонтованого устаткування на суму 409 838,83 грн. Сторона обвинувачення стверджувала, що «Сіті

---

¹³ Яновська О. Новели судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/Prezent_Nov_sud_prakt_VS_kr_prov.pdf

Буд Плюс» придбало це устаткування у ТОВ «Торгівельний дім «РЕСПУБЛІКА» за 289 182,84 грн, а ОСОБА_7 вказав у згаданих вище документах недостовірні дані і, таким чином, заволодів шляхом зловживання своїм службовим становищем коштами ЦНТУ в сумі 120 655,99 грн. Кропивницький апеляційний суд ухвалою від 06 квітня 2023 року залишив вирок без змін¹⁴.

2. Для вирішення питання про наявність чи відсутність у діях особи складу злочину, передбаченого ст. 191 КК, суду необхідно з'ясувати, чи ввірялися цій особі будь-які кошти, які потім були нею привласнені¹⁵.

21 січня 2008 року Калинівською районною адміністрацією Вінницької області було зареєстровано ОСОБА_7 фізичною особою-підприємцем, яка здійснює господарську діяльність у сфері виконання ремонтно-будівельних робіт. 17 серпня 2016 року ФОП ОСОБА_7 уклав з відділом освіти Калинівської райдержадміністрації договір підряду № 8/103 на виконання ремонтних робіт в Уладівській загальноосвітній школі I–III ступенів вартістю 778 742 грн. Після цього ФОП ОСОБА_7, діючи умисно, бажаючи заволодіти бюджетними коштами, виконавши частину робіт, визначених договором, у період із серпня 2016 року до грудня 2016 року складав і підписував довідки форми КБ-3 (далі – Довідка КБ-3) та акти приймання виконаних будівельних робіт (далі – Акт) за відповідний місяць, у яких, серед іншого, зазначав недостовірні дані щодо виконаних робіт і використаних матеріалів за вказаний період. Далі, на підставі наведених довідок КБ-3 й Акту Калинівська райдержадміністрація на рахунок ФОП ОСОБА_7 перерахувала грошові кошти за виконані роботи. Загалом за результатами виконання робіт в Уладівській загальноосвітній школі I–III ступенів у 2016 році

---

¹⁴ Постанова ККС ВС від 16 квітня 2024 року у справі № 404/6810/20 (провадження № 51-4201км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118558646>

¹⁵ Яновська О. Новели судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/Prezent_Nov_sud_prakt_VS_kr_prov.pdf

ФОП ОСОБА_7 привласнив чуже майно, а саме бюджетні кошти в сумі 151 302,48 грн, чим завдав матеріальної шкоди відділу освіти Калинівської районної державної адміністрації Вінницької області. 18 серпня 2016 року ФОП ОСОБА_7 уклав з відділом освіти Калинівської райдержадміністрації договір підряду № 8/105 на виконання ремонтних робіт у Комунарівській загальноосвітній школі I–III ступенів вартістю 680 973,82 грн. Після цього він, діючи умисно, бажаючи заволодіти бюджетними коштами, виконавши частину робіт, визначених договором, у період із серпня 2016 року до листопада 2016 року складав і підписував Довідки КБ-3 та Акти за відповідний місяць, у яких, серед іншого, зазначав недостовірні дані щодо виконаних робіт та використаних матеріалів за вказаний період. Далі, на підставі наведених довідок КБ-3 й Акту Калинівська райдержадміністрація на рахунок ФОП ОСОБА_7 перерахувала грошові кошти за виконані роботи. Загалом за результатами виконання робіт у Комунарівській загальноосвітній школі I–III ступенів у 2016 році ФОП ОСОБА_7 привласнено чуже майно, а саме бюджетні кошти у сумі 3808,8 грн, чим завдав матеріальної шкоди відділу освіти Калинівської районної державної адміністрації Вінницької області. 26 червня 2017 року ФОП ОСОБА_7 уклав з відділом освіти Калинівської райдержадміністрації договір підряду № 112/06 на виконання ремонтних робіт в загальноосвітній школі I–III ступенів в с. Нова Гребля Калинівського району Вінницької області вартістю 97 998,63 грн. Далі ФОП ОСОБА_7, діючи умисно, бажаючи заволодіти бюджетними коштами, виконавши роботи в липні 2017 року, склав і підписав Довідку КБ-3 та Акт за липень 2017 року, зазначивши, серед іншого, недостовірні дані щодо виконаних робіт і використаних матеріалів за вказаний період, які насправді ним не виконані. Пізніше, на підставі наведених Довідок КБ-3 та Акту Калинівська райдержадміністрація на рахунок ФОП ОСОБА_7 перерахувала грошові кошти за виконані роботи. Загалом загальна

вартість невиконаних робіт за липень 2017 року становила 1981,80 грн. Таким чином ФОП ОСОБА_7 привласнив бюджетні кошти в зазначеному розмірі. 06 липня 2017 року ФОП ОСОБА_7 уклав з відділом освіти Калинівської райдержадміністрації договір підряду № 129/06 на виконання ремонтних робіт у загальноосвітній школі I–III ступенів в с. Голендри вартістю 97 396,86 грн. Далі ФОП ОСОБА_7, діючи умисно, бажаючи заволодіти бюджетними коштами, виконавши роботи в липні 2017 року, склав і підписав Довідку КБ-3 і Акт за липень 2017 року, вказавши, всупереч договірній ціні, завищену вартість робіт і витрачених матеріалів на загальну суму 15 312,26 грн. Надалі, на підставі наведених Довідок КБ-3 і Акту Калинівська райдержадміністрація на рахунок ФОП ОСОБА_7 перерахувала грошові кошти за виконані роботи. Таким чином ФОП ОСОБА_7 привласнив бюджетні кошти у сумі 15 312,26 грн. 04 вересня 2018 року ФОП ОСОБА_7 уклав з відділом освіти Калинівської райдержадміністрації договір підряду № 206/09 на виконання ремонтних робіт в Комунарівській загальноосвітній школі I–III ступенів (розташована в с. Березани) вартістю 169 844,66 грн. Далі ФОП ОСОБА_7, діючи умисно, бажаючи заволодіти бюджетними коштами, виконавши частину робіт у вересні 2018 року, склав і підписав Довідку КБ-3 та Акт за вересень 2018 року, вказавши завищену вартість використаних матеріалів на загальну суму 24 226,83 грн. У подальшому, на підставі наведених Довідки КБ-3 та Акту Калинівська райдержадміністрація на рахунок ФОП ОСОБА_7 перерахувала грошові кошти за виконані роботи. Таким чином, ФОП ОСОБА_7 привласнив бюджетні кошти у сумі 24 226,83 грн¹⁶.

3. Заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем має місце тоді, коли

---

¹⁶ Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 24.10.2024 у справі № 132/3441/20 (провадження № 51-7706км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122638234>

службова особа незаконно обертає чуже майно на свою користь чи користь третіх осіб, використовуючи при цьому своє службове становище. Його особливістю є те, що, на відміну від привласнення чи розтрата, предметом заволодіння чужим майном шляхом службового зловживання може бути і майно, яке безпосередньо не було ввірене винному чи не перебувало в його віданні. У зазначений спосіб винний може заволодіти майном, щодо якого в силу своєї посади він наділений правомочністю управління чи розпорядження через інших осіб. Тобто він має певні владні повноваження щодо впливу на осіб, яким це майно ввірене чи у віданні яких перебуває¹⁷.

Вироком суду першої інстанції ОСОБА_6 визнаний винуватим в тому, що він, обіймаючи посаду директора Комунального підприємства «Кодимське районне бюро технічної інвентаризації» (далі – Кодимське БТІ) на підставі контракту від 30 березня 2016 року і додаткової угоди № 2 до вказаного контракту та згідно зі статутом підприємства, здійснюючи адміністративно-господарські функції, на початку березня 2020 року (дату і час в ході досудового розслідування не встановлено), діючи умисно з метою підтвердження наявності законних підстав невиходу на роботу за невстановлених обставин отримав у невстановленої особи виготовлений на струменевому принтері листок непрацездатності Серії АДФ № 515708, котрий за способом виготовлення не відповідає аналогічним бланкам листка непрацездатності, які виготовлено «ДП «ПК «Зоря», що здійснює їх випуск, із внесеними до цього листка недостовірними рукописними записами щодо перебування, в період від 3 до 28 лютого 2020 року на амбулаторному лікуванні в ТОВ «Медаком» за адресою: вул. Стівпова, 17, у м. Одеса. Продовжуючи свої протиправні дії, об'єднані єдиним умислом, ОСОБА_6

---

¹⁷ Яновська О. Новели судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/Prezent_Nov_sud_prakt_VS_kr_prov.pdf

10 березня 2020 року (точного часу в ході досудового розслідування не встановлено), будучи службовою особою, діючи умисно, достовірно знаючи, що він не проходив лікування в установленому законом порядку й не отримував листка непрацездатності, усвідомлюючи протиправний та суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи їх шкідливі наслідки і свідомо бажаючи їх настання, діючи умисно, з корисливих мотивів, спрямованих на незаконне збагачення, зловживаючи своїм службовим становищем, виготовив заяву-розрахунок лікарняних та окремих виплат потерпілим на виробництві Кодимського РБТІ № 000146 від 10 березня 2020 року, до якої вніс завідомо неправдиві відомості та долучив завідомо підроблений листок непрацездатності Серії АДФ № 515708, що в свою чергу містив завідомо неправдиві відомості про амбулаторне лікування ОСОБА_6 в ТОВ «Медаком» та необхідність виплати йому матеріального забезпечення в сумі 8102,01 грн. Після чого з метою отримання та привласнення зазначених коштів подав ці документи до Балтського відділення управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Одеській області (далі – Балтське відділення Фонду). З квітня 2020 року ФССУ в Одеській області на підставі цих документів на розрахунковий рахунок ОСОБА_6 перерахував допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю в сумі 8102,01 грн, якими ОСОБА_6 незаконно заволодів. Ухвалою Одеського апеляційного суду від 1 листопада 2022 року вирок місцевого суду скасовано, а кримінальне провадження щодо ОСОБА_6 закрито на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК, оскільки з не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді й вичерпано можливості їх отримати¹⁸.

4. Зловживання службовим становищем характеризує спосіб вчинення кримінального правопорушення, передбаченого

---

¹⁸ Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.09.2023 у справі № 503/700/21 (провадження № 51-838км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113560996>

ч. 2 ст. 191 КК, і полягає у будь-якому умисному, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи іншої фізичної або юридичної особи використанні службовою особою всупереч інтересам служби своїх прав і можливостей, пов'язаних з її посадою. Протиправне вилучення чужого майна вчинене службовою особою, яка під час заволодіння таким майном не використовувала своє службове становище, а за родом своєї діяльності лише мала доступ до цього майна, необхідно розглядати як крадіжку. Обставини, які сприяють вчиненню кримінального правопорушення, створюють умови для його вчинення (перебування в певному місці в певний час, відсутність свідків тощо), не можна ототожнювати з умисним використанням службового становища як способом вчинення кримінального правопорушення, що у свою чергу є обов'язковою складовою диспозиції ч. 2 ст. 191 КК¹⁹.

29 липня 2016 року в період з 13 по 16 годину ОСОБА_7, будучи наділений відповідно до постанови заступника начальника управління з розслідування кримінальних проваджень у сфері економіки Департаменту з розслідування особливо важливих справ у сфері економіки Генеральної прокуратури України від 26 липня 2016 року про включення його до групи слідчих у кримінальному провадженні № 42016000000001311 повноваженнями слідчого, передбаченими ст. 40 КПК, у ході проведення обшуку на підставі ухвали слідчого судді у домоволодінні ОСОБА_8 (АДРЕСА_2) та затримання останньої, використовуючи своє службове становище та надані статтями 40, 234 КПК повноваження слідчого, маючи можливість безперешкодно відкривати закриті приміщення, сховища з метою відшукування знаряддя вчиненого кримінального правопорушення або інших об'єктів під час обшуку, віднайшов скретч-картки в кількості

---

¹⁹ Яновська О. Новели судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/Prezent_Nov_sud_prakt_VS_kr_prov.pdf

22 штуки на бензин марки А-92 «Авіас» номіналом по 15 літрів кожна (усього на 330 літрів). Реалізуючи свій злочинний намір, спрямований на протиправне заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, діючи умисно, ОСОБА_7 29 липня 2016 року у період з 13 до 16 години, перебуваючи у вищевказаному домоволодінні ОСОБА_8 у зв'язку з виконанням згідно з п. 2 ч. 2 ст. 40 КПК повноважень слідчого, будучи службовою особою та використовуючи своє службове становище всупереч інтересам служби, свідомо порушуючи вимоги ч. 4 ст. 236 КПК, з метою незаконного збагачення, користуючись відсутністю очевидців, заволодів вищезазначеними скретч-картками з відповідними індивідуальними номерами в кількості 22 штуки на бензин марки А-92 «Авіас» номіналом по 15 літрів кожна (усього на 330 літрів), із яких 19 скретч-карток – на бензин марки А-92 «Авіас» номіналом по 15 літрів кожна (усього на 285 літрів) загальною вартістю 4039,21 грн, які відповідно до договору поставки № 893 від 12 лютого 2016 року, укладеного між ТОВ «Торговий дім «Авіас» та Свидівоцькою сільською радою Черкаського району Черкаської області, належали сільській раді на праві власності, та 3 скретч-картки - на бензин марки А-92 «Авіас» номіналом по 15 літрів кожна (усього на 45 літрів) загальною вартістю 765 грн, які належали ОСОБА_8. У подальшому, після заволодіння скретч-картками на бензин у кількості 22 штуки шляхом зловживання своїм службовим становищем ОСОБА_7 розпорядився ними, у тому числі використовуючи 7 скретч-карток по 15 літрів кожна 13, 17, 19 та 22 серпня 2016 року на автозаправній станції АНР по вул. В'ячеслава Чорновола, 1 у м. Києві для заправлення автомобіля «HYUNDAI GENESIS COUPE», державний номерний знак НОМЕР_1, який перебував у його фактичному користуванні. Однією скретч-карткою на 15 літрів ОСОБА_7 розпорядився, передавши її своїй дружині ОСОБА_9, яка 29 серпня 2016 року, перебуваючи на тій же автозаправній станції АНР по вул. В'ячеслава Чорновола, 1 у м. Києві, використала вказану скретч-картку для заправлення автомобіля

«JAGUAR-XTYPE», державний номерний знак НОМЕР_2, який належить їй на праві власності²⁰.

Кримінально-правову норму, в якій встановлено кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), яке має окремі схожі ознаки із протиправним діянням, передбаченим ч. 2 ст. 191 КК України, розміщено у розділі XVII КК України – кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

У ч. 1 ст. 364 КК України встановлено кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Зловживання владою або службовим становищем визнається злочинном за наявності трьох спеціальних ознак в їх сукупності: 1) використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби; 2) вчинення такого діяння з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи; 3) завдання такими діями істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Відсутність однієї із зазначених ознак свідчить про відсутність складу злочину, передбаченого ст. 364²¹.

---

²⁰ Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 16.03.2023 у справі № 707/146/17 (провадження № 51-5186км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109747678>

²¹ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.

Безпосереднім об'єктом є порядок здійснення службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг. **З об'єктивної сторони таке кримінальне правопорушення** може мати такі форми: зловживання владою; зловживання службовим становищем. **Склад кримінального правопорушення** є матеріальним, оскільки законодавцем передбачено настання суспільно небезпечних наслідків у виді істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. **Кваліфікуючою ознакою** є спричинення тяжких наслідків. Відповідно до примітки до ст. 364 КК України, істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367 вважається така шкода, яка у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Тяжкими наслідками у статтях 364–367 вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян²². **Суб'єкт кримінального правопорушення** – спеціальний – службова особа. Відповідно до примітки до ст. 364 КК України, службовими особами у ст.ст. 364, 368, 368-5, 369 цього Кодексу є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи,

---

²² Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1427>

організації, судом або законом. Для цілей статей 364, 368, 368-5, 369 цього Кодексу до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів²³.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується умисною формою вини (або змішаною, якщо особа мала необережність щодо наслідків) та наявністю обов'язкової мети – одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби.

Визначаючи відмінності між складом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 191 та ст. 364 КК України, необхідно звернути увагу на те, що відповідно до роз'яснень, які дані у п. 23 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 «Про судову практику у справах проти власності», при кримінально-правовій оцінці діянь, які одночасно посягають

---

²³ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1427>

і на власність, і на належний порядок здійснення службової діяльності, слід виходити передусім із головного об'єкта конкретного посягання, визначившись із метою, мотивом злочинного діяння, спрямування основних зусиль винного та врахувавши законодавчо встановлені ознаки відповідних злочинів. При цьому, якщо зловживання службовою особою своїм службовим становищем виступає способом заволодіння майном підприємства, при якому винний незаконно вилучає його з наявних фондів та безоплатно привласнює, використовуючи своє службове становище як спосіб такого заволодіння, то має місце спеціальний склад службового зловживання, який належить кваліфікувати за статтею 191 КК України. Якщо ж службове зловживання не супроводжується заволодінням майном, не пов'язане з протиправним вилученням та безоплатним обертанням майна у свою власність, а призвело до здобуття іншої вигоди (корисливий мотив або інші особисті інтереси), яка не входить до складу об'єкта посягання, то має місце склад злочину, передбачений статтею 364 КК України. До такого висновку дійшов Верховний Суд України у постанові від 07 лютого 2013 року у справі № 5-27к12, який є обов'язковим для застосування судом²⁴.

Згідно з постановою Верховного Суду України від 23 січня 2014 року у справі № 5-48к13, ВСУ зазначив, що розмежування злочину, передбаченого ст. 191 КК України, від зловживання службовим становищем, вчиненим в інтересах третіх осіб із заподіянням істотної шкоди або тяжких наслідків юридичній особі (стаття 364 КК України), здійснюється за характером наслідків, способом їх заподіяння та за формою вини. Зокрема, за статтею 364 КК України шкода може полягати як у прямих матеріальних збитках, та і в упущеній вигоді; злочин може вчинятись як шляхом активної поведінки, так і бездіяльності; форма вини при вчиненні цього злочину може бути як умисна, так і необережна – щодо наслідків;

---

²⁴ Постанова Судової палати кримінальних справ Верховного Суду України від 7 лютого 2013 року по справі 5-27к12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/30005872>

майнова вигода винною особою отримується не внаслідок незаконного вилучення та безоплатного обернення на користь третіх осіб майна, а за рахунок незаконного використання майна, тимчасового його вилучення, приховування раніше заподіяних збитків тощо. Також зловживання службовим становищем при вчиненні злочину, передбаченого частиною другою ст. 191 КК, виступає способом розкрадання чужого майна, а при зловживанні службовим становищем, відповідальність за яке передбачена ст. 364 КК України, службова особа не розкрадає чуже майно, а, діючи всупереч інтересам служби і протиправно отримуючи вигоду із свого службового становища, заподіює власникові майнову шкоду. Таким чином, можна зробити висновок, що основні відмінності полягають у тому, що службова особа при вчиненні злочину, передбаченого ст. 364 КК України, зловживаючи своїм службовим становищем, заподіює майнову шкоду власнику при відсутності хоча б однієї ознаки розкрадання чужого майна, зокрема за відсутності безоплатності (коли здійснюється оплатна реалізація майна, в тому числі в певних випадках за зниженими цінами), безповоротності вилучення (коли майно не витрачено та існує можливість його повернення або коли має місце його тимчасове заповзичення) тощо²⁵.

Аналіз практики Верховного Суду надав підставу для констатації, що більшість помилок у кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 364 КК України, пов'язані з неправильним встановленням ознак суб'єктивної сторони такого протиправного діяння. За результатами дослідження рішень Суду можна узагальнити такі основні аспекти, які мають враховуватись під час кваліфікації зловживання владою або службовим становищем:

1. Наявність мети одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи передбачає її безпосередню реалізацію, яка зумовлює завдання

---

²⁵ Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 23 січня 2014 року у справі № 5-48к13. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37520349>

істотної шкоди та/або спричинення тяжких наслідків (зокрема це стосується і випадків, якщо така неправомірна вигода фактично не була надана / отримана). Особливо важливим є встановлення наявності всіх елементів складу кримінального правопорушення у випадках, коли особа вчинила зловживання владою або службовим становищем з метою отримання неправомірної вигоди для іншої фізичної або юридичної особи.

ОСОБА_12 як заступник генерального директора АТ «Укрзалізниці» та голова Тарифної Комісії АТ «Укрзалізниці» (далі – Тарифна комісія), за пособництва ОСОБА_14 як начальника Головного комерційного управління Укрзалізниці та заступника голови Тарифної Комісії, та ОСОБА_17 як заступника директора з комерційних питань ДП «Український транспортний логістичний центр» (далі – ДП «УТАЦ») та члена Тарифної комісії, 26 лютого 2014 року в інтересах третіх осіб, а саме: ТОВ «ЕУ-Транс», ТОВ «УТЕК» та Компанії «ОРЛОНДЕР ЛІМІТЕД», з метою незаконного збагачення цих юридичних осіб створили умови, поставили на обговорення питання про застосування пільг, ініціювали прийняття рішення про розрахунок плати за фактично виконані обсяги перевезень вантажів із застосуванням пільгових коефіцієнтів та тарифних ставок за фактичного невиконання зазначеними підприємствами гарантованих обсягів транзитних перевезень та, відповідно, надали цьому рішенню обов'язкового характеру у вигляді підготовки, підписання ОСОБА_12 наказу, і забезпечення виконання цього наказу від імені державної установи, що завдало тяжких наслідків охоронюваним законом правам, свободам та інтересам АТ «Укрзалізниці» у вигляді збитків на суму 69 231 464,07 грн, що більше ніж у 250 разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян²⁶.

Одним із узагальнених доводів сторони захисту на користь засуджених стала відсутність складу кримінального правопорушення,

---

²⁶ Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 10 лютого 2025 року (справа № 757/11969/18-к, провадження № 51-5885км019). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125228095>

передбаченого ст. 364 КК України, аргументована захисником відсутністю корисливого мотиву – зацікавленості в отриманні вигоди компаніями-перевізниками, які є третіми особами.

У відповідь на касаційну скаргу у постанові від 10 лютого 2025 року (справа № 757/11969/18-к, провадження № 51-5885кмо19), Верховний Суд відзначив, що суб'єкт, вчинюючи таке зловживання, прагне досягти мети у вигляді одержання неправомірної вигоди. У разі ж отримання неправомірної вигоди іншими особами (фізичними або ж юридичними) такий зв'язок може не мати очевидного вигляду. Якщо відповідній службовій особі, яка вчинює зловживання, передається неправомірна вигода (хабар), тобто має місце вчинення ще іншого кримінального правопорушення, яке передбачене ст. 368 КК, то існування відповідного підтвердженого зв'язку між такою службовою особою із вигодонабувачем є чітко підтвердженим. Головним для складу злочину, передбаченого ст. 364 КК, є усвідомлене вчинення зловживання владою або службовим становищем. Якщо суб'єкт цього злочину вчинює певні діяння всупереч інтересам служби, і внаслідок цього інша фізична або юридична особа безпідставно незаконно отримує нематеріальні або матеріальні блага, то це є достатньою підставою для інкримінування особі складу злочину, передбаченого ст. 364 КК, якщо у вчиненому наявні всі інші ознаки цього складу. Однак важливо враховувати, що не є зловживанням владою чи службовим становищем помилкове вчинення дій службовою особою, яке спричинило одержання неправомірної вигоди третіми особами. Таке помилкове діяння не характеризуватиметься умисною формою вини, яка вочевидь є обов'язковою для складу зловживання. Як наслідок, колегія суддів констатує, що вчинення зловживання службовою особою, яке призвело до отримання неправомірної вигоди третіми особами, передбачає: обов'язкове встановлення факту усвідомленого використання влади або службового становища всупереч інтересам служби службовою особою; усвідомлення факту отримання внаслідок такого зловживання неправомірної вигоди самим суб'єктом

або третьою особою (третіми особами); можливість кримінально-правової кваліфікації вчиненого за ст. 364 КК й у разі відсутності попередніх домовленостей між тим, хто вчинює зловживання із вигодонабувачем. Фактично одержання неправомірної вигоди може бути очікуваним для третьої особи, яка знає, що суб'єкт, який зловживає владою або службовим становищем, діє з метою одержання нею неправомірної вигоди, а може бути й неочікуваним для такої третьої особи, наприклад, «неправомірна вигода – подарунок». Об'єкт відповідного кримінально караного діяння страждає незалежно від зв'язків між службовою особою, яка є суб'єктом злочину, передбаченого ст. 364 КК, та вигодонабувачем. Службова особа повинна розуміти, що невчинення нею певних дій або ж навпаки їх вчинення призведе до отримання неправомірної вигоди нею самою або третьою особою. Виходячи з викладеного, об'єднана палата констатує, що факт наявності або відсутності певних домовленостей чи зв'язків службової особи з іншою фізичною чи юридичною особою, яка отримала неправомірну вигоду, не має кримінально-правового значення для кваліфікації дій службової особи за відповідною частиною ст. 364 КК²⁷.

2. Відсутність мети одержання неправомірної вигоди та корисливого мотиву виключає можливість застосування до особи положень ст. 364 КК України навіть тоді, коли вона фактично вчинила діяння, передбачені у диспозиції такої кримінально-правової норми.

ОСОБА_7 обвинувачувалась у тому, що вона з 22 листопада до 13 грудня 2011 року у робочий час – з 09:00 до 17:00, знаходячись у службовому кабінеті Червонослобідської сільської ради, що за адресою: вул. Чапаєва, 2/1, с. Червона Слобода Черкаського району Черкаської області, порушуючи покладені на неї посадовою

---

²⁷ Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 10 лютого 2025 року (справа № 757/11969/18-к, провадження № 51-5885км019). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125228095>

інструкцією та Земельним кодексом України обов'язки у сфері охорони та використання земель, діючи умисно, в інтересах двадцяти восьми осіб, достовірно знаючи про місце розташування вказаних земельних ділянок в межах прибережної захисної смуги Кременчуцького водосховища р. Дніпро, без фактичного виїзду на місцевість для обстеження в натурі їх меж, виконала підписи в актах визначення та погодження меж земельних ділянок в натурі (на місцевості) вказаним громадянам в адміністративних межах Червонослобідської сільської ради в межах населеного пункту с. Червона Слобода, тим самим, підтвердивши відповідність розробленої технічної документації вимогам законодавства, допустила порушення вимог ст. 60 Земельного кодексу України та ст. 88 Водного кодексу України. Надалі ОСОБА_7 підготувала проект рішення Червонослобідської сільської ради про передачу земельних ділянок у приватну власність вищевказаним громадянам та 12 січня 2012 року на засіданні 19 сесії 6 скликання Червонослобідської сільської ради доповіла і підтвердила їх законність перед депутатами сільської ради, унаслідок чого, цього ж дня депутатами прийнято рішення № 19-25 «Про передачу земельних ділянок у приватну власність згідно матеріалів технічної документації із землеустрою розроблених ПП «Гарант», на підставі якого ці особи набули право власності на 28 земельних ділянок загальною площею 1,3754 га, які знаходяться повністю або частково в межах прибережної захисної смуги Кременчуцького водосховища р. Дніпро. Унаслідок дій ОСОБА_7 державі спричинено збитки на суму 1 494 000 грн, що більше ніж у 3 175 разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян та є тяжкими наслідками»²⁸.

Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку про відсутність у діях особи складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК,

---

²⁸ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 11 травня 2023 року (справа № 707/661/17, провадження № 51-3264 км 21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110951966>

оскільки стороною обвинувачення не надано доказів наявності в діях обвинуваченої умислу на отримання незаконної матеріальної вигоди або іншого корисливого мотиву за здійснення нею інкримінованих діянь. Верховний Суд погодився з таким висновком судів попередніх інстанцій, зазначивши, що діяння, які інкримінуються обвинуваченій, а саме підписання акта погодження меж ділянки в натурі, підготовка проекту рішення, доповідь щодо виділення земельних ділянок на сесії сільської ради жодним чином не перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з незаконним вибуттям цих земельних ділянок із власності сільської ради. Рішення щодо виділення земельних ділянок та перевірка технічної документації на відповідність вимогам законодавства приймається виключно органом місцевого самоврядування, і лише таке рішення є підставою для вибуття земельних ділянок з комунальної власності, а тому обвинувачена не може нести кримінальну відповідальність за рішення колегіального органу. Крім того, в діях обвинуваченої не встановлено наявності жодного з мотивів як обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони ст. 364 КК (корисливого мотиву, іншого особистого інтересу чи інтересів третіх осіб)²⁹.

3. Під час кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК України, обов'язковим є встановлення форми реалізації об'єктивної сторони вчиненого проти-правного діяння.

Народний депутат України VIII скликання ОСОБА_9, будучи з 01 вересня 2017 року забезпеченим житлом у м. Києві (власною квартирою в будинку на АДРЕСА_1), усвідомлюючи відсутність права на отримання компенсації за орендоване житло, з метою одержання неправомірної вигоди для себе, 31 серпня 2017 року звернувся до Першого заступника Керівника Апарату ВР із заявою

---

²⁹ Огляд судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2023 рік. URL: https://radako.com.ua/wp-content/uploads/2024/06/oglyad_kks_korupc-1.pdf

про перераховування на його картковий рахунок коштів для компенсації вартості винайму житла, у зв'язку з чим з 01 вересня 2017 року до припинення повноважень народного депутата 15 березня 2018 року, використовуючи службове становище всупереч інтересам служби, отримав неправомірну вигоду з бюджетних коштів на суму 127 400 грн, що завдало істотної шкоди інтересам держави в особі Управління справами Апарату ВР. Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду ухвалою від 24 квітня 2024 року скасувала вирок Вищого антикорупційного суду від 09 жовтня 2023 року та закрила кримінальне провадження стосовно ОСОБА_9 на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України у зв'язку з відсутністю в його діях складу кримінального правопорушення³⁰.

Суб'єктом зловживання владою є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а суб'єктом зловживання службовим становищем – ті особи, які обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням. Тобто суб'єктом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК, є службова особа, яка може бути або представником влади, або іншою службовою особою. Розмежування форм суспільно небезпечного діяння у складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК (зловживання владою від зловживання службовим становищем), здійснюється з огляду на зміст повноважень, прав, обов'язків та можливостей, обумовлених ними,

---

³⁰ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 19 грудня 2024 року (справа № 991/6481/22, провадження № 51-3040км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949399>

наданих для реалізації відповідних функцій, здійснення яких доручено особі³¹.

Здійснення функцій представника влади реалізується через використання відповідних повноважень, які спираються на гарантії такої діяльності, отже, зловживання владою не вичерпується лише використанням наданих прав та обов'язків, а може полягати також у безпідставному використанні гарантій, які надаються державою для належного здійснення функцій представника влади. Зокрема, держава гарантує народним депутатам як представникам законодавчої гілки влади забезпечення необхідними умовами для здійснення ними депутатських повноважень (ч. 4 ст. 1 Закону № 2790-XII). Право на відшкодування вартості оренди чи винайму готельного номера є складовою правового статусу народного депутата і гарантією депутатської діяльності, яка забезпечує безперешкодну та ефективну участь народного депутата у здійсненні своїх функцій. Гарантії депутатської діяльності не є самостійними, а походять від депутатських повноважень; вони встановлюються державою і закріплюються в законодавстві; кожна з них покликана забезпечити реалізацію певного повноваження. У разі відсутності обставин, передбачених ч. 2 ст. 35 Закону № 2790-XII, народний депутат не вправі користуватися пільгами, а подальше їх отримання не буде ґрунтуватися на законодавчо визначених правилах їх отримання. У такому разі безпідставне використання представником влади гарантій, наданої державою для здійснення ним своїх повноважень, становитиме зміст зловживання владою і має кваліфікуватися за відповідною частиною ст. 364 КК. Колегія суддів зазначає, що хоча «зловживання владою» і «зловживання службовим становищем» є альтернативними діяннями, передбаченими статтею 364 КК, недоведеність одного статусу при доведеності

---

³¹ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 19 грудня 2024 року (справа № 991/6481/22, провадження № 51-3040км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949399>

іншого не виключає можливості зміни у формулюванні обвинувачення, визнаного судом доведеним, порівняно з формулюванням в обвинувальному акті³².

Суб'єктом зловживання владою є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а суб'єктом зловживання службовим становищем – ті особи, які обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням. Тобто суб'єктом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК, є службова особа, яка може бути або представником влади, або іншою службовою особою. Представники влади відрізняються від інших категорій службових осіб публічного права тим, що мають право висувати вимоги та приймати рішення, обов'язкові для виконання фізичними і юридичними особами незалежно від їх підлеглості або відомчої приналежності, здійснювати інші владні повноваження. Вчинення кримінального правопорушення, яке є предметом аналізу в цьому провадженні, представником влади здійснюється у формі зловживання владою. Варто врахувати те, що службова особа може поєднувати здійснення функцій представника влади з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій (наприклад, керувати певним колективом, напрямом діяльності тощо) і, у разі використання відповідних повноважень, може вчинити кримінальне правопорушення, передбачене ст. 364 КК, шляхом зловживання службовим становищем³³.

---

³² Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 19 грудня 2024 року (справа № 991/6481/22, провадження № 51-3040км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949399>

³³ Там само.

Розмежування форм суспільно небезпечного діяння у складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК (зловживання владою від зловживання службовим становищем), здійснюється з огляду на зміст повноважень, прав, обов'язків та можливостей, обумовлених ними, наданих для реалізації відповідних функцій, здійснення яких доручено особі. До змісту такої форми протиправної поведінки, як зловживання владою, відноситься, серед іншого, також і безпідставне використання повноважень, правомочностей, тобто прав, гарантій, пільг, інших благ і можливостей, які безпосередньо пов'язані із здійсненням функцій представника влади. Обмеження кола діянь, які становлять зловживання владою, лише тими діями, які безпосередньо пов'язані з використанням повноважень, наданих для здійснення відповідної функції, штучно і безпідставно виключає зі сфери кримінально правового регулювання протиправне використання представником влади можливостей, які походять від гарантій, наданих державою для забезпечення дієвого здійснення своїх обов'язків, безпідставне користування пільгами або іншими благами тощо, які безпосередньо пов'язані і обумовлені здійсненням функцій представника влади. Обов'язковою умовою притягнення до кримінальної відповідальності є встановлення того, що дії винної особи перебували у безпосередньому зв'язку з її службовими повноваженнями, були зумовлені тими фактичними можливостями, які походять від службового становища особи, виконуваних функцій і наданих повноважень, що існує неподільний зв'язок між службовим становищем, компетенцією службової особи, змістом і обсягом наданих повноважень та їх використанням для вчинення кримінального правопорушення. Здійснення функцій представника влади реалізується через використання відповідних повноважень, які спираються на гарантії такої діяльності, отже, зловживання владою не вичерпується лише використанням наданих прав та обов'язків, а може полягати також у безпідставному використанні гарантій,

які надаються державою для належного здійснення функцій представника влади³⁴.

Ст. 364-1 КК України є спеціальною кримінально-правовою нормою щодо ст. 364 КК України та передбачає кримінальну відповідальність за зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. У ч. 1 ст. 364-1 КК України встановлено відповідальність за зловживання повноваженнями, тобто умисне, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб використання всупереч інтересам юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми службовою особою такої юридичної особи своїх повноважень, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – сфера забезпечення службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг. З **об'єктивної сторони кримінальне правопорушення** реалізується виключно у формі зловживання повноваженнями. Склад кримінального правопорушення є матеріальним, оскільки законодавцем передбачено настання суспільно небезпечних наслідків у виді істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Кваліфікуючою ознакою, передбаченою ч. 2 ст. 364-1, є спричинення тяжких наслідків. **Суб'єкт** – спеціальний – службова особа юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення** характеризується умисною формою вини

---

³⁴ Постанова Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 27 листопада 2023 року (справа № 991/3966/20, провадження № 51-3348кмо22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115409272>

(або змішаною, у випадках коли особа мала необережність щодо наслідків) та наявністю обов'язкової мети – одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб.

Визначаючи особливості складу кримінального правопорушення, які мають бути враховані під час кваліфікації, необхідно вказати на ***потребу у встановленні мети зловживання повноваженнями всупереч інтересам юридичної особи приватного права, оскільки за відсутності корисливого мотиву – одержання неправомірної вигоди, кваліфікувати діяння за цією статтею не є можливим.***

ОСОБА_6 обвинувачувався в тому, що він, будучи службовою особою юридичної особи приватного права, а саме займаючи посаду голови обслуговуючого кооперативу житлово-будівельного товариства «ЖБТ-75» (далі – ЖБТ), заздалегідь усвідомлюючи те, що ЖБТ не має фінансової спроможності сплатити кошти пайової участі у розвитку інфраструктури м. Чернівців, та водночас розуміючи, що без сплати вказаних коштів об'єкт будівництва, замовником якого є ЖБТ, а саме багатоквартирний житловий будинок з підземним паркінгом на АДРЕСА_1 не може бути прийнятим в експлуатацію, 16 вересня 2016 року уклав із Чернівецькою міською радою договір № 774 про пайову участь у розвитку інфраструктури м. Чернівців (далі договір № 774), відповідно до якого, ЖБТ зобов'язано було сплатити кошти пайового внеску на розвиток інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури м. Чернівці в сумі 1 415 817,12 грн. Того ж дня ОСОБА_6, заздалегідь усвідомлюючи вимоги п. 4.2 договору № 774 щодо необхідності сплати пайового внеску в повному обсязі до прийняття об'єкта будівництва в експлуатацію, а також розуміючи необхідність зазначення у декларації про готовність до експлуатації об'єкта, який належить до I-III категорії складності (далі – декларація), реквізитів документів, що підтверджують сплату коштів пайової участі, з метою отримання формального номера платіжного доручення, який в подальшому можна було б зазначити в декларації, сплатив

від імені ЖБТ на виконання договору № 774 кошти в сумі 1000 грн. Надалі ОСОБА_6, зловживаючи своїми повноваженнями, діючи умисно, всупереч інтересам ЖБТ, з метою одержання неправомірної вигоди у вигляді уникнення витрат на пайову участь у розвитку інфраструктури м. Чернівців та якнайшвидшої здачі в експлуатацію багатоквартирного житлового будинку, розташованого за адресою: м. Чернівці, вул. Рівненська 12-А, заздалегідь усвідомлюючи, що на виконання договору № 774 ЖБТ сплачено лише 1000 грн, використав підроблений ним офіційний документ, а саме особисто подав до Центру надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) для подальшої реєстрації в Інспекції ДАБК Чернівецької міської ради підписану ним особисто та завірену печаткою ЖБТ декларацію, в п. 22 якої зазначено, що кошти пайової участі у розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури населеного пункту відповідно до договору № 774 з Чернівецькою міською радою сплачено в повному обсязі, на підтвердження чого було зазначено номер платіжного доручення. 20 вересня 2016 року декларацію було зареєстровано в Інспекції ДАБК Чернівецької міської ради та тим самим прийнято в експлуатацію зазначений багатоквартирний житловий будинок з підземним паркінгом. Своїми неправомірними діями ОСОБА_6 завдав територіальній громаді м. Чернівців істотної шкоди у вигляді недоодержання бюджетом розвитку м. Чернівців коштів пайової участі у розвитку інфраструктури цього міста в сумі 1 414 817,12 грн, що згідно з п. 4 Приписки до ст. 364 КК є тяжкими наслідками³⁵.

Аналізуючи наведене в обвинувальному акті формулювання мети ОСОБА_6 на отримання неправомірної вигоди «всупереч інтересам «ЖБТ-75» у вигляді уникнення витрат на пайову участь у розвитку інфраструктури м. Чернівців та якнайшвидшої здачі

---

³⁵ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 12 листопада 2019 року (справа № 727/5768/18, провадження № 51-1328км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85712242>

в експлуатацію багатоквартирного житлового будинку», суд першої інстанції дійшов висновку, що воно не відповідає визначеному законом поняттю неправомірної вигоди. Так, суд першої інстанції встановив, що стороною обвинувачення не було представлено доказів на підтвердження одержання ОСОБА_6 неправомірної вигоди для себе чи інших осіб або прийняття пропозиції чи обіцянки такої вигоди, не вказано, які незаконні блага він та інші особи отримали або планували отримати та яким чином дії ОСОБА_6 було вчинено всупереч інтересам ЖБТ. Внаслідок, у тому числі, і цих обставин суд першої інстанції дійшов висновку, що обвинувачення ОСОБА_6 за ч. 2 ст. 364-1 КК є безпідставним та не ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права. Апеляційний суд, переглядаючи провадження в апеляційному порядку, також вважав, що вчинені ОСОБА_6 дії не мають ознак одержання неправомірної вигоди, поняття якої містяться в диспозиції ст. 364-1 КК, а тому суд першої інстанції правильно виправдав його за цим законом. Суд погоджується з такими висновками судів першої та апеляційної інстанцій та вважає, що за встановлених судом обставин, виходячи з пред'явленого ОСОБА_6 обвинувачення згідно з обвинувальним актом, з якого не вбачається, зокрема, мети одержання неправомірної вигоди ОСОБА_6 для себе чи інших осіб та використання ним свого службового становища всупереч інтересам юридичної особи приватного права, висновки судів першої та апеляційної інстанцій в цій частині є правильними³⁶.

Аналогічним чином наведені рекомендації можуть бути застосовані і під час кваліфікації зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України). Відповідно до ч. 1 вказаної норми кримінально караними є зловживання своїми повноваженнями аудитором, нотаріусом, оцінювачем,

---

³⁶ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 12 листопада 2019 року (справа № 727/5768/18, провадження № 51-1328км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85712242>

уповноваженою особою або службовою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, спеціаліста, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), або державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, державним виконавцем, приватним виконавцем з метою отримання неправомірної вигоди, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – встановлений порядок надання публічних послуг. З **об'єктивної сторони діяння** реалізується у формі зловживання повноваженнями. Склад кримінального правопорушення є матеріальним. **Суб'єкт кримінального правопорушення** – спеціальний – особа, яка надає публічні послуги, відповідно до переліку, визначеному у ч. 1 ст. 365-2 КК України. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення** характеризується умисною формою вини та наявністю обов'язкової мети – отримання неправомірної вигоди. **Кваліфікуючими ознаками є** вчинення діяння стосовно неповнолітньої або недієздатної особи (ч. 2 ст. 365-2 КК України); вчинення діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки (ч. 3 ст. 365-2 КК України).

Проаналізовані склади кримінальних правопорушень пов'язані із використанням влади та/або службових повноважень. Проте серед переліку корупційних кримінальних правопорушень, визначених у примітці до ст. 45 КК України, законодавцем також передбачено і ті протиправні діяння, які безпосередньо пов'язані із наданням/отриманням неправомірної вигоди.

Так, у ст. 354 КК України передбачено кримінальну відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації.

У ч. 1 цієї норми вказано, що кримінально караною є пропозиція чи обіцянка працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи. У ч. 2 ст. 354 КК України передбачено кваліфікуючу ознаку діяння, передбаченого ч. 1 – дії вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб.

Ч. 3 передбачено кваліфікований склад кримінального правопорушення – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, відповідно у ч. 4 встановлено кваліфікуючі ознаки щодо такого складу – дії вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди. Ч. 5 встановлює спеціальні підстави для звільнення від кримінальної відповідальності, якщо особа, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності за злочини, передбачені статтями 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 цього Кодексу, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом

повідомляти про підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу та активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку. Зазначене звільнення не застосовується у разі, якщо пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди були вчинені по відношенню до осіб, визначених у частині четвертій статті 18 цього Кодексу.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – сфера забезпечення авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів. З **об'єктивної сторони діяння** реалізується у формі пропозиції чи обіцянки працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду; надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи. Склад кримінального правопорушення є формальним. **Суб'єкт кримінального правопорушення** – спеціальний – працівник підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою; особа, яка працює на користь підприємства, установи чи організації. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення** характеризується умисною формою вини.

Відповідно до примітки до ст. 354 КК України, під особою, яка працює на користь підприємства, установи, організації, слід розуміти особу, яка виконує роботу або надає послугу відповідно до договору з таким підприємством, установою, організацією. У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних

на те підстав. Під пропозицією у статтях 354, 368, 368-3–369 слід розуміти висловлення працівнику підприємства, установи чи організації, особі, яка надає публічні послуги, або службовій особі наміру про надання неправомірної вигоди, а під обіцянкою – висловлення такого наміру з повідомленням про час, місце, спосіб надання неправомірної вигоди. Повторним у статтях 354, 368, 368-3, 368-4 і 369 цього Кодексу визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених зазначеними статтями. У статтях 354, 368, 368-3 і 368-4 цього Кодексу під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів³⁷.

Аналізуючи судову практику, варто звернути увагу на те, що під час **встановлення можливості звільнити особу від кримінальної відповідальності за ч. 5 ст. 354 КК України необхідно виключати наявність провокації кримінального правопорушення.**

ОСОБА_6 визнано винною та засуджено за те, що вона як старший науковий співробітник ДП «Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л. І. Медведя МОЗ України» (далі – Центр), відповідальний виконавець робіт, пов'язаних з контролем якості товарів широкого вжитку, тобто працівник установи, який не є службовою особою, 12 червня 2014 року о 13:00, перебуваючи у службовому кабінеті в приміщенні Центру (вул. Героїв Оборони, 6, м. Київ), за усним проханням директора ТОВ «КІМ-ТРЕЙД» *ОСОБА_7*, який діяв під контролем Служби безпеки України, надала згоду

---

³⁷ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1427>

провести санітарно-епідеміологічну експертизу товару емульсії акрилової «Ларус-32 ДУ». Надалі, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на отримання неправомірної вигоди за вчинення дій на користь ОСОБА_7, ОСОБА_6 15 жовтня 2014 року о 14:00 у Виставковому центрі (вул. Салютна, 2, м. Київ) зустрілася з ОСОБА_7 та, переглянувши надані ним документи для експертизи, повідомила, що крім офіційних платежів у сумі 2000 грн (вартості експертизи та збору), особисто їй необхідно передати 4000 грн як винагороду за проведену роботу зі складання позитивного висновку експертизи вказаної вище емульсії в його інтересах. 17 грудня 2014 року о 13:00 ОСОБА_6 під час зустрічі ОСОБА_8 в її службовому кабінеті за вищевказаною адресою Центру віддала останньому замовлений висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи на хімічну речовину емульсію акрилову «Ларус32 ДУ» № 05.03.0203/67093 від 5 листопада 2014 року разом з іншими документами, за який він після цього передав ОСОБА_6 заздалегідь ідентифіковані та помічені грошові кошти в сумі 4000 грн як неправомірну вигоду, поклавши їх на її робочий стіл. Того ж дня о 13:17 злочинну діяльність ОСОБА_6 було припинено працівниками правоохоронних органів, які під час санкціонованого обшуку службового кабінету останньої вилучили з її робочого столу 4000 грн, одержані нею як неправомірну вигоду³⁸.

Із показань потерпілого ОСОБА_7, у судовому засіданні вбачається, що він як директор ТОВ «КІМ-ТРЕЙД», яке займається імпортом товарів з Китаю, Туреччини, Росії та інших країн, після прийняття рішення про імпорт з Росії емульсії акрилової «Ларус-32 ДУ» звернувся до Центру для отримання висновку санітарно-епідеміологічної експертизи на зазначений товар. У Центрі він познайомився з ОСОБА_6, яка за підготовку такої експертизи

---

³⁸ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 06 лютого 2019 року (справа № 759/18330/15-к, провадження № 51-2815 км 18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80622721>

запропонувала йому сплатити винагороду, що вдвічі перевищувала офіційні платежі. Будучи обуреним такими діями, восени 2014 року добровільно звернувся до Служби безпеки України із заявою, в якій виклав обставини вимагання хабаря, після чого став діяти під контролем цього органу з метою викриття та фіксації злочину, для чого використовував спеціальний відеопристрій. Діючи під контролем Служби безпеки України, він зустрівся з ОСОБА_6 у виставковому павільйоні на вул. Салютній у м. Києві, де вона, перевібивши документи, повторила, що офіційний платіж за експертизу буде складати .... *(виправлено нами – прим. авт.)* грн та особисто їй 4000 грн, на що він погодився. Надалі ОСОБА_6 активно допомагала йому та консультувала з приводу документів, необхідних для проведення експертизи. 17 грудня 2014 року під контролем Служби безпеки України він зустрівся з ОСОБА_6 в її робочому кабінеті, де вона передала йому висновок санітарно-епідеміологічної експертизи на емульсію «Ларус-32 ДУ», а він поклав їй на стіл 4000 грн, які вона накрила документами. Після цього він, деякий час поспікувавшись з обвинуваченою, залишив приміщення, а коли вона була викрита, передав отримані від неї документи працівникам Служби безпеки України, в тому числі висновок експертизи на емульсію «Ларус-32 ДУ»³⁹.

Одним із найбільш розповсюджених видів корупційних кримінальних правопорушень є прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 368 КК України.

У ч. 1 ст. 368 КК України визначено, що кримінально караними є прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою

---

³⁹ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 06 лютого 2019 року (справа № 759/18330/15-к, провадження № 51-2815 км 18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80622721>

службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – встановлений порядок оплати праці службових осіб та їх професійна діяльність. З **об'єктивної сторони діяння** реалізується у формі пропозиції неправомірної вигоди; обіцянки неправомірної вигоди; одержання неправомірної вигоди; прохання надати таку вигоду. Склад кримінального правопорушення є формальним. **Суб'єкт кримінального правопорушення** – спеціальний – службова особа. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення** характеризується умисною формою вини та корисливим мотивом. **Кваліфікуючими ознаками** є вчинення діяння, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі (ч. 2 ст. 368 КК України); вчинення діяння, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди (ч. 3 ст. 368 КК України); вчинення діяння, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище.

1. Кваліфікуючи кримінальне правопорушення, передбачене ст. 368 КК України, необхідно звертати увагу на обізнаність особи, яка пропонує неправомірну вигоду щодо наявності відповідної влади та службових повноважень, а також реальної можливості службової особи вчинити будь-які дії із використанням такої влади та повноважень. Особлива увага має приділятися з'ясуванню факту відсутності обману чи зловживання довірою службовою особою з метою отримання неправомірної вигоди.

Т.в.о. директора підприємства було визнано винуватим у тому, що він за пособництвом свого брата погрожував потерпілому звільненням із займаної посади, висунув йому вимогу про передачу

грошових коштів у розмірі 375 000 грн та вчинив дії на створення умов, за яких останній повинен був сприймати можливість звільнення як реальну. Також т. в. о. директора видав наказ про притягнення потерпілого до дисциплінарної відповідальності та ініціював засідання профспілки для надання згоди на звільнення останнього з посади, хоча усвідомлював, що не має права одноособово приймати рішення про таке звільнення. На виконання вказаної вимоги потерпілий передав братові т.в.о. директора грошові кошти за його не звільнення з займаної посади. За ці дії т. в.о. директора засуджено за ч. 3 ст. 190 КК, а його брата – за ч. 5 ст. 27 – ч. 3 ст. 190 КК. У касаційній скарзі прокурор зазначав, що у діях засуджених вбачається склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК, а не ч. 3 ст. 190 КК, оскільки т.в.о. директора був наділений службовими повноваженнями щодо звільнення особи з посади⁴⁰.

Верховний Суд погодився з позицією сторони обвинувачення та вказав, що при шахрайстві обман є способом заволодіння майном потерпілого, при якому останній не усвідомлює, що його обманюють і передає своє майно винній особі добровільно, тоді як при вимаганні неправомірної вигоди особа спеціально створює для потерпілого умови, за яких він вимушений дати хабар з метою запобігти настанню шкідливих наслідків чи порушенню законних інтересів для себе, при цьому останній чітко розуміє і усвідомлює, що така неправомірна вигода надається з метою запобігти шкідливим наслідкам та порушенню законних інтересів для себе. Як убачається з матеріалів провадження, потерпілий передав кошти не через обман, оскільки він був обізнаний про порядок свого звільнення із займаної посади, і не добровільно, а у зв'язку з погрозами т.в.о. директора звільнити його з посади в разі ненадання

---

⁴⁰ Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 27.08.2024 у справі № 303/3590/20 (провадження № 51-135км24). URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_VS_korypc_pravopor.pdf

цих коштів та створення останнім умов, за яких той повинен був надати йому неправомірну вигоду. За нормативними приписами щодо заборони на одержання незаконної винагороди, визначення яких міститься у ст. 368 КК, службова особа не вправі одержувати будь-яку незаконну винагороду у зв'язку зі здійсненням своїх службових повноважень. Указане законодавче положення передбачає, що кримінальна відповідальність за порушення цієї заборони настає в тому разі, коли особа, яка дає хабар службовій особі, усвідомлює, що дає його саме такій особі й у зв'язку з можливостями її посади, а особа, яка одержує незаконну винагороду (хабар), розуміє (не може не розуміти) значущість займаної нею посади, її статусність та можливості; враховуються також вагомість цієї посади у сприйнятті хабародавцем, мета, яку переслідує останній, та його переконаність у тому, що цієї мети буде досягнуто завдяки можливостям посади, яку обіймає хабароодержувач. Поняття «з використанням наданої їй влади чи службового становища» з погляду кваліфікації за ст. 368 КК не обмежується діями (бездіяльністю) в межах службової компетенції і охоплює використання службовою особою можливостей, обумовлених займаною посадою⁴¹.

Легковірне ставлення до шахрая може ґрунтуватися на службових відносинах (начальник – підлеглий). У разі, коли потерпілий доручає суб'єкту злочину як службовій особі, якій він підпорядкований і від якої він залежить, і остання використовує так званий «авторитет посади» з метою заволодіння чужим майном унаслідок обману щодо своїх дійсних намірів не виконувати обіцянки спрямувати надані ним кошти на погашення недостачі, такі дії мають кваліфікуватися за ст. 368 КК лише у випадках, коли службова особа наділена повноваженнями отримувати відшкодування шкоди за нестачу майна, видавати відповідний наказ, приймати рішення про відшкодування

---

⁴¹ Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 27.08.2024 у справі № 303/3590/20 (провадження № 51-135км24). URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_VS_korypc_prapopor.pdf

шкоди на підставі рапорту про її добровільне погашення або шляхом використання службового становища впливати на вирішення цих питань іншими службовими особами. Обман у намірах у такому разі не має вирішального кримінально-правового значення під час кваліфікації дій винуватої особи, де чуже майно службова особа одержує як неправомірну вигоду з використанням наданої їй влади та службового становища, де на кваліфікацію не впливає той факт, чи мала на меті службова особа виконати певні дії з використанням наданих їй повноважень, чи прагла в такий спосіб збільшити власні (третіх осіб) майнові фонди за рахунок чужого майна. Відносини власності є додатковим факультативним об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК. Якщо службова особа заради досягнення бажаного для себе результату використовує не свою владу або службове становище, а особисті зв'язки, дружні чи родинні стосунки з іншими, у тому числі й службовими особами, склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК, відсутній. Випадки, коли службова особа за відсутності відповідних повноважень одержує чуже майно немов для внесення коштів у рахунок відшкодування шкоди за нестачу майна, заподіяну підлеглою особою (на що підлеглий і розраховує), а насправді заздалегідь не має такого наміру, а прагне лише протиправно заволодіти таким майном шляхом обману, мають отримувати кримінально-правову оцінку за ст. 190 КК. Дії службової особи, яка одержала гроші чи інші матеріальні цінності начебто для передачі іншій особі (зокрема, службовій або уповноваженій), а насправді мала намір не передавати їх, а привласнити, належить кваліфікувати не за ст. 368 КК, а за відповідною частиною ст. 190 КК як шахрайство⁴².

2. Якщо службова особа обіцяє вчинити будь-які дії, які не відносяться до її службових повноважень чи меж влади з метою отримання неправомірної вигоди, такі дії мають бути кваліфіковані як шахрайство.

---

⁴² Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 17 жовтня 2022 року (справа № 686/13801/16-к, провадження № 51-4160кмо20)

Органом досудового розслідування ОСОБА_7 обвинувачувалася в одержанні неправомірної вигоди для себе за вчинення службовою особою в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, будь-якої дії з використанням наданого їй службового становища, поєднаному з вимаганням такої вигоди, тобто у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України. Суд першої інстанції установив, що, обіймаючи посаду завідувача Ковельського районного відділу ДУ «Волинський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України», ОСОБА_7 була наділена організаційно-розпорядчими функціями, у зв'язку з чим, відповідно до примітки 1 до ст. 364 КК України, була службовою особою. Однак наявні в матеріалах справи статут зазначеної установи, Положення про Ковельський відділ та посадова інструкція завідувача відділу вказують на те, що за посадою ОСОБА_7 не була наділена повноваженнями передавати державне майно в оренду чи будь-яке інше користування. Кваліфікація діяння за ознаками одержання неправомірної вигоди (основний склад кримінального правопорушення, передбачений ст. 368 КК України) завжди потребує встановлення спеціального суб'єкта злочину – службової особи, визначення якої дається у примітці до ст. 364 КК України, предмета злочину – будь-якої матеріальної вигоди, способу одержання неправомірної вигоди, яка може бути будь-якою, причинного зв'язку між незаконною винагородою та згодою службової особи використати свої службові повноваження чи становище, залежності між оплаченою незаконною винагородою результатом та спроможністю і/або реальним застосуванням або ж незастосуванням службових повноважень чи можливостей суб'єкта злочину. Якщо службова особа, виконуючи будь-які дії, не використовує можливостей, пов'язаних з її посадою, то в її діях відсутній склад злочину, передбачений ст. 368 КК України, що неодноразово було застосовано у практиці Верховного Суду. Тоді як складовою підстави кримінальної відповідальності за шахрайство є усвідомлення суб'єктом правопорушення того, що предмет злочину є для нього чужим, що він заволодіває чужим майном за відсутності будь-якого дійсного чи уявного

права на нього. Винний усвідомлює факт заволодіння чужим майном з метою безповоротного обернення на свою користь чи користь третіх осіб за відсутності на це законних підстав. За будь-яких умов виникнення умислу передувє заволодінню майном⁴³.

3. Під час кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України, необхідно враховувати, що дії службової особи не завжди обмежуються використанням влади чи службових повноважень, вчинення такого кримінального правопорушення також можливо тоді, коли суб'єкт використовує можливості, пов'язані із виконанням нею таких повноважень або наявності влади.

ОСОБА_6 засуджено за частиною 1 статті 368 Кримінального кодексу України до штрафу у розмірі 25 500 грн з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням адміністративно-господарських або організаційно-розпорядчих повноважень на підприємствах, організаціях, установах державної та комунальної власності на строк 3 роки. На підставі статті 49 КК його звільнено від призначеного основного та додаткового покарання у зв'язку з закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Суд визнав доведеним, що у червні 2017 року засуджений, займаючи посаду головного державного інспектора відділу митного оформлення № 5 митного посту «Бориспіль-аеропорт» Київської митниці ДФС України, отримав від ОСОБА_9 неправомірну вигоду в сумі 4000 грн за те, щоб штучно не затягувати митне оформлення товарів⁴⁴.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що засуджений мав можливість впливати на рішення інспекторів митниці і ОСОБА_9 сприймав його як особу, яка, використовуючи службові

---

⁴³ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 22 травня 2025 року (справа № 159/2208/23, провадження № 51-4428км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127713215>

⁴⁴ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 10 вересня 2024 року (справа № 359/7863/17, провадження № 51-317км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121626665>

повноваження, могла – самостійно або із залученням інших службових осіб – вирішити питання, за яке надавалася неправомірна вигода. Суд уже зазначав, що відповідно до статті 368 КК службова особа не вправі одержувати будь-якої винагороди у зв'язку зі здійсненням нею службових повноважень. Це положення передбачає, що кримінальна відповідальність за порушення цієї заборони настає у разі, коли особа, яка дає хабар службовій особі, усвідомлює, що дає його саме такій особі й у зв'язку з можливостями її посади, а особа, яка одержує незаконну винагороду, не може не розуміти значущість займаної нею посади, її статусність і можливості; враховується також вагомість цієї посади у сприйнятті її хабародавцем, мета, яку переслідує останній, та його переконаність у тому, що цієї мети буде досягнуто завдяки можливостям посади, яку обіймає ця службова особа⁴⁵.

4. Дії члена колегіального органу можуть кваліфікуватися за ст. 368 КК у тих випадках, якщо вирішення питання, за яке передавалася неправомірна вигода, ухвалюється цим колегіальним органом спільним рішенням за результатами голосування. Кримінальна відповідальність у ст. 368 КК встановлена за конкретні діяння, серед яких є й одержання неправомірної вигоди, без конкретизації успішності досягнення бажаного результату надавачем неправомірної вигоди, тому немає значення, яке рішення було ухвалене колегіальним органом (таке, яке цікавило надавача неправомірної вигоди, або ж навпаки, тобто позитивне чи негативне)⁴⁶.

ОСОБА_8 у тому, що він як завідувач сектору розслідування, аналізу і обліку аварій та виробничого травматизму Управління

---

⁴⁵ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 10 вересня 2024 року (справа № 359/7863/17, провадження № 51-317км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121626665>

⁴⁶ Яновська О. Новели судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/Prezent_Nov_sud_prakt_VS_kr_prov.pdf

Держпраці у Чернівецькій області та голова комісії з проведення спеціального розслідування 18 липня 2016 року висловив вимогу, а 09 серпня 2016 року приблизно о 12:30 в АДРЕСА_2 отримав від ОСОБА_9 600 доларів США за підписання та видачу позитивного висновку комісії з проведення спеціального розслідування нещасного випадку смерті ОСОБА_10 як директора ДП «Берегометське лісо-мисливське господарство» та визнання його таким, що пов'язаний із виробництвом. Далі 08 вересня 2016 року вказану суму коштів ОСОБА_8 повернув через негативний висновок комісії. Надалі у Вижницькому районному суді Чернівецької області ОСОБА_8 названий висновок визнав передчасним, після чого було створено комісію з проведення додаткового спеціального розслідування на чолі зі ОСОБА_8. 05 січня 2017 року ОСОБА_8 повідомив ОСОБА_9, що його вимога про 1500 доларів США за позитивний висновок залишається дійсною. В подальшому 30 січня 2017 року приблизно о 17:00 ОСОБА_8 отримав від ОСОБА_9 1500 доларів США⁴⁷.

5. Про вимагання неправомірної вигоди (ч. 3 ст. 368 КК) свідчить те, що директор підприємства спеціально створив для працівника несприятливі умови, за яких останній вимушений був передати йому грошові кошти, щоб уникнути свого звільнення. При цьому потерпілий чітко розумів і усвідомлював, що така неправомірна вигода надається з метою запобігти шкідливим наслідкам та порушенню законних інтересів для себе⁴⁸.

ОСОБА_6, на якого було покладено тимчасове виконання обов'язків директора Дочірнього підприємства «Закарпатський облавтодор» ВАТ «Державна акціонерна компанія» «Автомобільні дороги України», та який відповідно до статуту підприємства був наділений повноваженнями щодо прийняття управлінських

---

⁴⁷ Постанова ККС ВС від 23 квітня 2024 року у справі № 726/776/17 (провадження № 8212км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118689047>

⁴⁸ Яновська О. Новели судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/Prezent_Nov_sud_prakt_VS_kr_prov.pdf

рішень, у тому числі тих, які є підставою для прийняття на роботу та звільнення працівників підприємства, однак не був уповноважений на прийняття одноособово рішення про звільнення керівників філій цього підприємства, оскільки таке звільнення могло мати місце лише після отримання погодження Засновника, з метою одержання шляхом обману грошових коштів у великому розмірі для себе та третіх осіб, у січні 2020 року у своєму службовому кабінеті в м. Ужгороді, безпідставно погрожуючи ОСОБА_8 звільненням із займаної посади, тобто вчиненням стосовно нього з використанням свого службового становища наданих повноважень і влади дій, спрямованих на завдання шкоди правам та законним інтересам останнього, діючи за пособництва свого брата ОСОБА_7, висунув ОСОБА_8 вимогу про передачу їм грошових коштів у розмірі 375 000 грн в якості неправомірної вигоди. Будучи введеним в оману ОСОБА_8 погодився на його вимогу передати кошти за його не звільнення з посади керівника філії. З метою вчинення психологічного тиску на ОСОБА_8 та створення умов, за яких останній повинен був сприймати можливість його звільнення як реальну, ОСОБА_6 дав усну вказівку керівникам структурних підрозділів ДП «Закарпатський обласний газотранспортний підприємство» щодо підготовки необ'єктивної інформації про неналежне виконання ОСОБА_8 своїх службових обов'язків, яку для узагальнення передали головному інженеру ДП «Закарпатський обласний газотранспортний підприємство» ОСОБА_9, на підставі якої останнім була складена службова записка щодо наявності підстав для притягнення ОСОБА_8 до дисциплінарної відповідальності. З метою доведення свого умислу спрямованого на шахрайське заволодіння грошовими коштами ОСОБА_6 24 грудня 2019 року видав наказ про притягнення ОСОБА_8 до дисциплінарної відповідальності та в подальшому ініціював засідання Закарпатської об'єднаної профспілки працівників шляхових господарств для надання нею згоди на звільнення останнього з посади, хоча добре усвідомлював, що не має права одноособово приймати рішення про таке звільнення. На виконання вказаної вимоги ОСОБА_8, близько 09:30 20 січня 2020 року, на автомобільній

стоянці супермаркету «Барва» в м. Мукачєво передав ОСОБА_7 грошові кошти в сумі 50 000 грн в якості частини раніше обумовленої суми за нібито його незвільнення з займаної посади. 24 січня 2020 року, приблизно о 15:10 ОСОБА_8 на території ресторану «Графський двір» у м. Мукачєво, передав іншу частину коштів в сумі 325 000 грн поклавши їх на переднє пасажирське сидіння автомобіля «Renault», яким керував ОСОБА_7⁴⁹.

Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми, кримінальна відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 368-3 КК України, має відносно схожий склад, основною різницею є ознаки суб'єкта суспільно небезпечного діяння та сфера реалізації його повноважень.

Так, у ч. 1 вказаної статті передбачено, що кримінально караними є пропозиція чи обіцянка службовій особі юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди або прохання її надати за вчинення зазначеною службовою особою дій чи її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи. У ч. 2 законодавцем визначено кваліфікуючі ознаки – вчинення такого діяння повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою.

Ч. 3 передбачено самостійний склад діяння – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи. Відповідно у ч. 4 передбачено кваліфікуючу ознаку діяння, передбаченого ч. 3 – вчинення таких дій повторно або за попередньою змовою групою осіб чи у поєднанні із вимаганням неправомірної вигоди.

---

⁴⁹ Постанова ККС ВС від 27 серпня 2024 року у справі № 303/3590/20 (провадження № 51-135км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121472493>

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – встановлений порядок оплати праці службових осіб та їх професійна діяльність. З **об'єктивної сторони діяння** реалізується у формі пропозиції неправомірної вигоди; обіцянки неправомірної вигоди; одержання неправомірної вигоди; прохання надати таку вигоду. Склад кримінального правопорушення є формальним. **Суб'єкт кримінального правопорушення** – спеціальний – службова особа юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення** характеризується умисною формою вини та корисливим мотивом.

Аналіз практики Верховного Суду надав підставу для констатації, що більшість проблем, які виникають під час кваліфікації цього кримінального правопорушення, пов'язані із неправильним тлумаченням та застосуванням положень Загальної частини кримінального законодавства, або є типовими для корупційних кримінальних правопорушень. Зокрема, було виокремлено такі:

1. Під час кваліфікації кримінального правопорушення обов'язково необхідно встановлювати відповідність редакції кримінально-правової норми, яка була чинна на момент його вчинення тій, що є чинною на момент здійснення кримінального провадження та враховувати положення ст. 5 КК України.

01 грудня 2014 року протоколом засідання конкурсної комісії Кіцманської районної ради проведено конкурс між ТОВ «Паровик» та ТОВ «Укрспецтепло-Чернівці» на право оренди приміщень колишньої котельні, що розташована на території центральної районної лікарні в м. Кіцмань, вул. Незалежності, 1. За результатами проведеного конкурсу комісією прийнято рішення про визнання переможцем конкурсу ТОВ «Укрспецтепло-Чернівці». 23 січня 2015 року господарським судом Чернівецької області прийнято до провадження справу за позовом ТОВ «Паровик» до Кіцманської районної ради Чернівецької області про визнання недійсними результатів конкурсу на право оренди комунального майна. 16 березня 2015 року до голови Кіцманської районної ради звернувся

ОСОБА_6 та під час розмови повідомив про те, що йому відомо про наявність судової справи у господарському суді Чернівецької області за позовом ТОВ «Паровик». 17 березня 2015 року під час зустрічі із заступником голови Кіцманської районної ради ОСОБА_7, ОСОБА_6 підбуривав останнього до пропозиції передати службовій особі ТОВ «Паровик» неправомірну вигоду у вигляді грошових коштів у сумі 150 000 грн для подальшого вирішення ним питання із службовими особами ТОВ «Паровик» щодо відмови ТОВ «Паровик» від позовних вимог за позовом про визнання результатів конкурсу на право оренди комунального майна. Для забезпечення подальшого отримання від ОСОБА_7 неправомірної вигоди, ОСОБА_6, діючи умисно, шляхом словесного переконання, апелюючи своїми зв'язками, які наявні в нього серед службових осіб ТОВ «Паровик», запевнив ОСОБА_7, що в разі надання ним грошових коштів в сумі 150 000 грн, службовими особами ТОВ «Паровик» буде заявлена в господарському суді Чернівецької області відмова від позову до Кіцманської районної ради, чим створив умови, за яких у ОСОБА_7 склалось враження про неможливість позитивного вирішення господарським судом Чернівецької області справи за позовом ТОВ «Паровик» на користь районної ради, і необхідності вирішення вказаного питання шляхом підкупу службових осіб ТОВ «Паровик», саме ОСОБА_6 звернувся з пропозицією про надання йому з подальшою передачею неправомірної вигоди для швидкого і позитивного вирішення зазначеного питання на користь Кіцманської районної ради. Внаслідок вищевказаних дій ОСОБА_6 підбуривав ОСОБА_7 для передачі службовим особам ТОВ «Паровик» неправомірної вигоди в сумі 150 000 грн, через нього за відмову від позовних вимог до Кіцманської районної ради про визнання недійсним результатів конкурсу на право оренди комунального майна від 01 грудня 2014 року. 01 квітня 2015 року, з метою реалізації такого умислу ОСОБА_6 під час зустрічі із ОСОБА_7 у приміщенні Кіцманської райради та на вулиці біля райради як наслідок попередньо проведеної ним неправомірної діяльності отримав від ОСОБА_7 частину із попередньо визначеної суми неправомірної вигоди, а саме: 100 000 грн для

комерційного підкупу службових осіб ТОВ «Паровик» щодо відмови ТОВ «Паровик» від позовних вимог до Кіцманської районної ради про визнання недійсними результатів конкурсу на право оренди комунального майна⁵⁰.

Верховний Суд звертає увагу на висновки судів першої та апеляційної інстанцій, які вказали, що за змістом обвинувального акта дії ОСОБА_6 кваліфіковані органом досудового розслідування за ч.4 ст.27 ч.1 ст. 368-3 КК як підбурювання до **передачі** службовій особі приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди за вчинення дій чи бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто надає чи передає таку вигоду, або в інтересах третіх осіб. Однак **«передача** службовій особі приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди» як форма об'єктивної сторони злочину за ч. 1 ст. 368-3 КК була передбачена в редакції Закону України № 3207-VI від 07.04.2011, тоді як диспозиція цієї норми, яка була чинною на час вчинення відповідного діяння та є чинною на даний час, не містить вказівки на таку форму об'єктивної сторони злочину. Зокрема, ч. 1 ст. 368-3 КК у редакції, що була чинною на час вчинення відповідного діяння та є чинною на даний час, передбачає наступні форми об'єктивної сторони злочину: **пропозиція** чи **обіцянка** службовій особі юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми **надати** їй або третій особі **неправомірну вигоду**, а так само **надання такої вигоди** або **прохання її надати** за вчинення зазначеною службовою особою дій чи її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи⁵¹.

---

⁵⁰ Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 03.10.2018 (справа № 718/2180/15-к, провадження № 51-2739км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77590057>

⁵¹ Там само.

2. Під час кваліфікації кримінального правопорушення обов'язковим є врахування того, що діяння, передбачені ст. 368-3 КК України, вважаються закінченими з моменту вчинення однієї із перелічених у диспозиції кримінально-правової норми дії. Наслідки не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення, оскільки останнє має формальний склад.

ОСОБА_6 визнано винуватим та засуджено за те, що він, перебуваючи на посаді слюсаря з експлуатації та ремонту газового устаткування III розряду ПАТ «Львівгаз», будучи службовою особою юридичної особи приватного права, яку наділено організаційно-розпорядчими функціями щодо перевірки та виявлення порушень при встановленні та експлуатації газового обладнання, 19 червня 2017 року о 14:15 у квартирі АДРЕСА_2, яка належить ОСОБА_8 під час проведення перевірки газового лічильника виявив порушення та прийняв пропозицію від останнього про одержання неправомірної вигоди в сумі 5000 грн за те, що не скерує складеного ним акта від 19 червня 2017 року про зрив пломб на газовому лічильнику для проведення експертизи. 21 червня 2017 року о 14:00 на вул. Шевченка-Турянського в м. Львові ОСОБА_6 одержав від ОСОБА_8 неправомірну вигоду в сумі 5000 грн, після чого був затриманий працівниками поліції⁵².

Виходячи з диспозиції частини 3 статті 368-3 КК, яка передбачає настання протиправного діяння при прийнятті пропозиції, обіцянки або одержанні службовою особою юридичної особи неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи. Тобто такий зміст зазначеної норми КК не передбачає завдання

---

⁵² Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 02.10.2018 (справа № 464/4530/17-к, провадження № 51-686км17). URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/77037337>

шкоди підприємству в будь-якій формі, будь-то шкода, завдана авторитету підприємства, або матеріальна шкода. При цьому, як убачається з матеріалів кримінального провадження, ОСОБА_6 одержав неправомірну вигоду для себе, а не в інтересах юридичної особи, а тому ПАТ «Львівгаз» не є учасником кримінального провадження, навіть за умови, що винна особа працювала на вказаному підприємстві. З урахуванням наведеного не має підстав вважати, що така юридична особа може бути потерпілою стороною у вказаному кримінальному провадженні⁵³.

Аналогічною попереднім двом є редакція ст. 368-4 КК України, в якій встановлено кримінальну відповідальність за підкуп особи, яка надає публічні послуги.

Відповідно до ч. 1 ст. 368-4 КК України кримінально караною є пропозиція чи обіцянка аудитору, нотаріусу, оцінювачу, іншій особі, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, спеціаліста, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), надати йому/їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди або прохання її надати за вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій або її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи.

У ч. 2 законодавцем визначено кваліфікуючі ознаки – вчинення такого діяння повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою.

Ч. 3 передбачено самостійний склад діяння – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання аудитором, нотаріусом, приватним

---

⁵³ Постанова Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 02.10.2018 (справа № 464/4530/17-к, провадження № 51-686км17). URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/77037337>

виконавцем, експертом, спеціалістом, оцінювачем, третейським суддею або іншою особою, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, а також незалежним посередником чи арбітром під час розгляду колективних трудових спорів неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи. Відповідно у ч. 4 передбачено кваліфікуючу ознаку діяння, передбаченого ч. 3 – вчинення таких дій повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – встановлений порядок оплати праці службових осіб та їх професійна діяльність. З **об'єктивної сторони діяння** реалізується у формі пропозиції неправомірної вигоди; обіцянки неправомірної вигоди; одержання неправомірної вигоди; прохання надати таку вигоду. Склад кримінального правопорушення є формальним. **Суб'єкт кримінального правопорушення** – спеціальний – особи, яка надає публічні послуги. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення** характеризується умисною формою вини та корисливим мотивом.

1. Під час кваліфікації кримінального правопорушення обов'язковим для врахування є наявність причинно-наслідкового зв'язку між діями особи, яка надає публічні послуги, та отриманою нею винагородою. Для того, щоб кримінальне правопорушення можна було вважати закінченим, особа, яка надає публічні послуги пропозиція / обіцянка / прохання неправомірної вигоди, повинна бути пов'язана із наданням публічних послуг, віднесених до компетенції суб'єкта.

Нотаріус обвинувачувався за ч. 3 ст. 368-4, ч. 1 ст. 358 ККУ тому, що одержав від ТОВ неправомірну вигоду в розмірі 206 500 грн за вчинення в інтересах ТОВ дій з використанням наданих йому повноважень, а саме за посвідчення договору між ТОВ та міською

радою щодо оренди земельних ділянок, а також підробив офіційні документи. Нотаріус був виправданий у зв'язку недоведеністю в його діянні складу кримінальних правопорушень. У касаційній скарзі прокурор стверджував, що оскільки нотаріус не мав права посвідчувати договір, підписаний стороною договору поза межами нотаріального округу, а тому безпідставно отримав винагороду за посвідчення договору⁵⁴.

Верховний Суд не погодився з позицією сторони обвинувачення та вказав, що посилання на порушення ст. 43 Закону України «Про нотаріат» є очевидно необґрунтованим, оскільки ніхто не ставив під сумнів, що міський голова підписав договір у присутності нотаріуса. Що стосується порушення ст. 13-1 Закону «Про нотаріат», то це правило організації нотаріальної діяльності не визначає умови чинності правочинів, посвідчених нотаріусом у порушення цього правила. Крім того, відповідно до ст. 14 Закону «Про оренду землі» нотаріальне посвідчення договору оренди землі не є обов'язковим і може здійснюватися за бажанням сторін. У цій справі суди не встановили обставин, які б свідчили про те, що законність та чинність договору, який розглядається в контексті цієї справи, оспоровались сторонами, які його уклали, або іншими особами. Отже, немає підстав вважати, що нотаріус використав свої повноваження недобросовісно і всупереч тій меті, для якої ці повноваження надані. Отримані нотаріусом кошти не можуть вважатися неправомірною вигодою, оскільки стороною обвинувачення не спростовано, що ці гроші є оплатою за нотаріальні дії, розмір якої визначений за домовленістю між нотаріусом і юридичною особою⁵⁵.

Таким чином, кримінально караними є не тільки прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою

---

⁵⁴ Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17.09.2024 у справі № 757/66841/17-к (провадження № 51-654км24). URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_VS_korypc_pravopor.pdf

⁵⁵ Там само.

особою, а і протилежні дії – пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі, кримінальна відповідальність за які передбачена ст. 369 КК України.

Необхідно відзначити, що вказана кримінально-правова норма передбачає лише один самостійний склад кримінального правопорушення, який передбачений ч. 1, в якій криміналізовано пропозицію чи обіцянку службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – встановлений порядок службової діяльності. З **об'єктивної сторони діяння** реалізується у формі обіцянки неправомірної вигоди; надання неправомірної вигоди. Склад кримінального правопорушення є формальним. **Суб'єкт кримінального правопорушення** – загальний. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення** характеризується умисною формою вини.

Кваліфікуючими ознаками є вчинення діяння повторно (ч. 2 ст. 369 КК України); вчинення діяння, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає відповідальне становище, або вчинені за попередньою змовою групою осіб (ч. 3 ст. 369 КК України); вчинення діяння, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, або вчинені організованою групою осіб чи її учасником (ч. 4 ст. 369 КК України).

1. Під час кваліфікації протиправного діяння за ч. 3 ст. 369 КК України необхідно довести, що кримінальний правопорушник розумів, що особа, якій він пропонує неправомірну вигоду, займає відповідальне становище.

У ніч на 16 серпня 2017 року ОСОБА_9, перебуваючи на території господарства по АДРЕСА_2, скориставшись відсутністю власника та інших сторонніх осіб, незаконно заволодів

належному ОСОБА_10 мотоциклом марки «Shineray» моделі XY250 GY-6B з номером рами НОМЕР_1, яким розпорядився на власний розсуд. 29 серпня 2017 року приблизно о 14 годині ОСОБА_9, перебуваючи у службовому кабінеті № 205 адміністративного приміщення Сарненського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Рівненській області, що розташоване за адресою: вул.Технічна, 1, м. Сарни, надав службовій особі, яка займає відповідальне становище, а саме заступнику начальника Сарненського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Рівненській області начальнику сектора кримінальної поліції капітану поліції ОСОБА_11, 500 доларів США неправомірної вигоди за використання службового становища, а саме за не вчинення ним дій, пов'язаних з притягненням ОСОБА_9 до кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння мотоциклом ОСОБА_10⁵⁶.

Обвинувачений ОСОБА_9 зазначав про відсутність у його діях складу злочину, передбаченого ч. 3 ст. 369 КК України. Посилаючись на конкретні докази, досліджені судом першої інстанції, стверджував, що, передаючи гроші ОСОБА_11, він не знав, що той займає відповідальне становище. Докази, які б спростовували ці доводи, висловлені в суді першої інстанції, в матеріалах провадження відсутні, як і ті, що підтверджували можливість ОСОБА_11 з використанням наданої влади чи службових повноважень вчинити дії щодо не притягнення ОСОБА_9 до кримінальної відповідальності за фактом незаконного заволодіння транспортним засобом. Також ОСОБА_9 вказував про необхідність перевірки наявності провокації злочину. Суд апеляційної інстанції погодився з доводами апеляційної скарги прокурора, скасував вирок місцевого суду в частині призначеного ОСОБА_9 покарання та постановив у цій частині новий вирок. Зокрема, на спростування твердження ОСОБА_9 про

---

⁵⁶ Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 23 травня 2019 року (справа № 572/2642/17, провадження № 51-9391км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82034752>

те, що він не знав, що ОСОБА_11 є службовою особою, яка займає відповідальне становище, апеляційний суд, повторюючи висновки місцевого суду, вказав про те, що ОСОБА_9, передаючи грошові кошти, знав, що ОСОБА_11 обіймає певну посаду в відділі поліції. Такий висновок суду апеляційної інстанції ставить під сумнів правильність застосування закону України про кримінальну відповідальність при кваліфікації дій ОСОБА_9 за ч. 3 ст. 369 КК України, а вмотивованої правової позиції на спростування доводів апеляційної скарги обвинуваченого в оскаржуваному судовому рішенні не міститься⁵⁷.

2. Аналогічним чином мають кваліфікуватись і діяння, якщо мало місце підбурювання до надання неправомірної вигоди службовій особі, яка займає відповідальне становище – кримінальний правопорушник, підбурюючи, має усвідомлювати що він або третя особа, в інтересах якої він діє, відповідно до законодавства відповідає такій ознаці. Якщо особа, яка підбурювала до надання третій особі неправомірної вигоди та виконувала роль посередника, не мала на меті передавати останню, такі дії мають додатково кваліфікуватись за ст. 190 КК України. Одночасно з цим необхідно враховувати, що якщо з дня вчинення нею кримінального правопорушення і до дня набрання вироком законної сили минули строки, передбачені ст. 49 КК України, за вчинення шахрайства, кваліфікація має відбуватись лише за підбурювання до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 369 КК України.

ОСОБА_6, згідно з наказом начальника Державної установи «Територіальне медичне об'єднання МВС України по Вінницькій області» № 1о/с від 07 листопада 2015 року, призначений на посаду лікаря-хірурга вказаної установи. 31 травня 2016 року,

---

⁵⁷ Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 23 травня 2019 року (справа № 572/2642/17, провадження № 51-9391км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82034752>

перебуваючи у власному службовому кабінеті № 6, розташованому за адресою: м. Вінниця, вул. Верещагіна, 6, діючи умисно, з корисливих мотивів, маючи намір, спрямований на заволодіння майном, ОСОБА_7 через підбурення його до надання неправомірної вигоди повідомив останньому про необхідність надати неправомірну вигоду голові Вінницької обласної медико-соціальної експертної комісії № 2 ОСОБА_8 у вигляді грошових коштів у сумі 900 доларів США за прийняття вказаною комісією рішення про встановлення ОСОБА_7 3-ої групи інвалідності строком на 3 роки. Згідно з п. 1 примітки до ст. 364 КК України, голова обласної МСЕК № 2 ОСОБА_8 є службовою особою, яка займає відповідальне становище. Надалі ОСОБА_6, підбуривши ОСОБА_7 до надання вищевказаної неправомірної вигоди, досягнув з ним домовленості про те, що зазначені вище грошові кошти останній передасть ОСОБА_6, а той у свою чергу голові обласної МСЕК № 2 ОСОБА_8 та іншим членам комісії, за прийняття вказаною комісією рішення про встановлення ОСОБА_7 3-ої групи інвалідності. Своїми умисними діями ОСОБА_6 переконав ОСОБА_7 у тому, що лише за таких умов той зможе вирішити питання про прийняття рішення про встановлення останньому групи інвалідності, викликавши у нього рішучість та бажання до надання зазначеної неправомірної вигоди, чим підбурив ОСОБА_7 до надання неправомірної вигоди голові обласної МСЕК № 2 ОСОБА_8 та іншим членам комісії. Після цього, 04 червня 2016 року, у період часу з 12 год по 12 год 10 хв., ОСОБА_6, перебуваючи у м. Вінниці по вул. Андрія Первозванного (Стахурського) біля житлового багатопверхового будинку № 4, діючи умисно, з корисливих мотивів, з метою підбурення ОСОБА_7 до надання неправомірної вигоди, повідомив останньому про необхідність надання голові Вінницької обласної МСЕК № 2 ОСОБА_8 та іншим членам комісії неправомірної вигоди та отримав від ОСОБА_7 частину попередньо обумовленої суми грошових коштів у розмірі 10 000 гривень. У подальшому, 08 червня 2016 року, у період часу з 17 год до 17 год 30 хв, ОСОБА_6, перебуваючи

у м. Вінниці по вул. В. Порики, діючи умисно, з корисливих мотивів, з метою підбурення ОСОБА_7 до надання неправомірної вигоди, повідомив останньому про необхідність надання голові та іншим членам МСЕК № 2 неправомірної вигоди та отримав від ОСОБА_7 іншу частину обумовленої суми грошових коштів в розмірі 13 500 гривень. Крім того, ОСОБА_6, діючи умисно, з корисливих мотивів, не маючи наміру передавати грошові кошти в сумі 23 500 гривень в якості неправомірної вигоди голові Вінницької обласної МСЕК № 2 ОСОБА_8 та іншим членам комісії, шляхом обману заволодів вказаними грошовими коштами ОСОБА_7⁵⁸.

Обґрунтовуючи свій висновок щодо винуватості ОСОБА_6 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 369 КК України, суд першої інстанції послався на докази безпосередньо досліджені в судовому засіданні, зокрема, на протокол прийняття від ОСОБА_7 заяви про вчинене кримінальне правопорушення від 02 червня 2016 року, показання потерпілого ОСОБА_7 і свідка ОСОБА_8, протокол за результатами проведення контролю за вчиненням злочину від 15 червня 2016 року та протоколи за результатами проведення аудіо-, відеоконтролю особи від 15 червня 2016 року із відео- та звукозаписом на DVD-R диску № 1158m, при цьому надав їм відповідну оцінку та визнав достатніми для кваліфікації дій обвинуваченого за вказаною правою нормою. Разом із тим, апеляційний суд, не досліджуючи обставин кримінального провадження, дійшов висновку про необхідність перекваліфікації дій обвинуваченого з ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 369 КК України на ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 369 КК України у зв'язку з недоведеністю, що ОСОБА_6 підбурив потерпілого до надання неправомірної вигоди голові Вінницької обласної МСЕК № 2 ОСОБА_8 як службовій особі, яка займає відповідальне

---

⁵⁸ Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 02 вересня 2020 року (справа № 127/19452/16-к, провадження № 51-717км20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91367177>

становище. При цьому суд апеляційної інстанції мотивував своє рішення тим, що згідно з протоколом прийняття заяви про вчинення кримінального правопорушення ОСОБА_7 повідомив слідчого прокуратури Вінницької області про наполягання ОСОБА_6 на передачі її членам неправомірної вигоди для досягнення позитивного результату щодо встановлення групи інвалідності, не називаючи конкретних прізвищ. Також зазначив, що під час судового розгляду потерпілий ОСОБА_7 підтвердив, що обвинувачений не називав прізвищ осіб, кому має бути передана неправомірна вигода; ОСОБА_6 вказав на відсутність у нього знайомих серед членів МСЕК, а свідок ОСОБА_8 заперечила своє знайомство з обвинуваченим⁵⁹.

3. Якщо особа своїми діями сприяла наданню неправомірної вигоди для себе чи для третіх осіб, такі дії мають кваліфікуватись як підбурювання до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 369 КК України. Якщо з певних причин особа не отримала такої неправомірної вигоди, кваліфікація має відбуватись за підбурювання до закінченого замаху.

Вироком міськрайонного суду ОСОБА_7 засуджено за те, що вона, будучи викладачем екології, природних та штучних газів Охтирського коледжу Сумського національного аграрного університету (далі – Охтирський коледж СНАУ) та маючи намір шахрайським шляхом заволодіти грошовими коштами ОСОБА_9, вчинила умисне кримінальне правопорушення за таких обставин. 04 липня 2018 року ОСОБА_9 у невстановлений під час судового розгляду час, перебуваючи в приміщенні головного корпусу зазначеного коледжу, з метою отримання консультації щодо умов вступу її дочки ОСОБА_10 до навчального закладу звернулася до раніше невідомої їй жінки ОСОБА_7, зателефонувавши їй по телефону.

---

⁵⁹ Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 02 вересня 2020 року (справа № 127/19452/16-к, провадження № 51-717км20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91367177>

Того ж дня, у невстановлений під час судового розгляду час ОСОБА_7, при зустрічі з потерпілою, з метою власного збагачення та отримання неправомірної вигоди повідомила їй, що є викладачем вищевказаного навчального закладу, запевнила ОСОБА_9 про необхідність надання неправомірної вигоди, тим самим схиливши (підбуривши) останню, а також про те, що посприєє зарахуванню на навчання її дочки через директора Охтирського коледжу СНАУ, який одночасно є головою приймальної комісії та за своїми функціональними обов'язками здійснює керівництво приймальною комісією коледжу, організовує і контролює її роботу, тобто згідно з пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» є особою, уповноваженою на виконання функцій держави, тобто службовою особою. При цьому ОСОБА_7 не мала наміру звертатися до директора коледжу або членів приймальної комісії та передавати їм грошові кошти, одержані від ОСОБА_9, як неправомірну вигоду, а планувала ці кошти обернути на свою користь, вводячи потерпілу в оману стосовно існування домовленості з директором коледжу про прийняття ним рішення, за обіцяну неправомірну вигоду. Усвідомлюючи, що ненадання грошових коштів може ускладнити вступ до навчального закладу її дочки, ОСОБА_9 погодилася на ці умови, при цьому вони домовилися зустрітися в середині липня 2018 року. 06 липня 2018 року приблизно о 16:27 під час телефонної розмови між ОСОБА_9 та ОСОБА_7 остання повідомила, що питання про вступ дочки потерпілої до коледжу з директором вирішено та їй необхідно привезти 2000 грн. 18 липня 2018 року приблизно о 13:15, перебуваючи в приміщенні ВАТ «Охтирський пивоварний завод» на вул. Батюка, 23 у м. Охтирці Сумської області, ОСОБА_9 передала ОСОБА_7 грошові кошти, а саме завчасно виготовлені несправжні платіжні засоби, що імітують грошові кошти в сумі 1800 грн як неправомірну вигоду за вирішення питання з директором Охтирського коледжу СНАУ щодо зарахування до закладу на навчання її дочки ОСОБА_10 та за успішне складання нею іспиту. Своїми умисними

діями, які виразилися у закінченому замаху на заволодіння шляхом обману грошовими коштами ОСОБА_9 на суму 1800 грн нібито для подальшої передачі їх службовій особі директору Охтирського коледжу СНАУ як неправомірної вигоди за вирішення питання щодо зарахування на навчання дочки потерпілої до цього коледжу і за успішне складання нею іспиту, ОСОБА_7 вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 190 КК, закінчений замах на заволодіння чужим майном шляхом обману. Крім того, своїми умисними діями, які виразилися в підбурюванні ОСОБА_9 до закінченого замаху на надання неправомірної вигоди у розмірі 1800 грн службовій особі директору Охтирського коледжу СНАУ за вирішення питання щодо зарахування на навчання дочки потерпілої до цього коледжу і за успішне складання нею іспиту ОСОБА_7 вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 369 КК, підбурювання до закінченого замаху на надання неправомірної вигоди службовій особі за вчинення службовою особою в інтересах того, хто надає таку вигоду, певної дії з використанням наданого їй службового становища⁶⁰.

Встановивши фактичні обставини, дослідивши та проаналізувавши зібрані докази, надавши їм належну оцінку, в тому числі оцінивши їх сукупність на предмет достатності та взаємозв'язку для ухвалення вироку, суд першої інстанції з наведенням докладних мотивів дійшов обґрунтованого висновку про вчинення ОСОБА_7 кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 369; ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 190 КК. Разом з тим колегія суддів касаційного суду вважає, що відповідно до встановлених фактичних обставин справи діяння засудженої обґрунтовано отримали юридичну оцінку за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 190 КК, ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 369 КК. Зазначене узгоджується з правовим висновком Верховного Суду України,

---

⁶⁰ Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 11 березня 2020 року (справа № 583/3508/18, провадження № 51-6015км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88265271>

викладеним в ухвалі від 26 березня 2015 року у справі № 5-3ксл15, згідно з яким, якщо завдяки обману винуватий викликає бажання в особи вчинити кримінально-протиправне діяння, вчинення якого вона вважає для себе у даній ситуації вигідним, то його діяння необхідно розглядати в аспекті положень інституту співучасті. Якщо винний отримує від іншої особи гроші чи інші цінності нібито для передачі службовій особі як хабар (неправомірна вигода), маючи намір не передавати їх, а привласнити, вчинене належить розцінювати як шахрайство і кваліфікувати за відповідною частиною ст. 190 КК. Однак якщо при цьому винний сам схилив хабародавця до передачі йому цінностей, його дії належить також кваліфікувати як підбурювання до закінченого замаху на дачу неправомірної вигоди (хабаря), тобто ще за ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15 і відповідною частиною ст. 369 КК. Частиною 1 ст. 190 КК передбачена відповідальність за заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство). Органом досудового розслідування ОСОБА_7 обвинувачувалась у вчиненні закінченого злочину заволодіння грошовими коштами ОСОБА_9 шляхом обману. Дослідивши докази, судом першої інстанції було встановлено, що відразу після отримання грошових коштів вони були вилучені у ОСОБА_7, крім того, частина з них була імітаційними, отже, вона не мала реальної можливості розпорядитися ними. З урахуванням того, що ОСОБА_7 виконала всі дії, які вважала необхідними для доведення злочину до кінця, але злочин не було закінчено з причин, які не залежали від її волі, суд першої інстанції дійшов висновку, що мав місце закінчений замах на вчинення злочину. Також суд обґрунтовано вказав на те, що не спростовує правильності кваліфікації дій обвинуваченої ОСОБА_7 за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 190 КК та обставина, що потерпілою їй були передані імітаційні грошові купюри. Так, як показала ОСОБА_9 у суді першої інстанції, вона не знала, що передає обвинуваченій ОСОБА_7 імітаційні грошові кошти. Взяті в борг грошові кошти в сумі 2000 грн вона віддала оперативним співробітникам, вони переписали серії наданих нею грошових купюр та повернули їй.

Крім того, з досліджених судом першої інстанції належних та допустимих доказів було встановлено, що умисел ОСОБА_7 був направлений на заволодіння грошовими коштами потерпілої ОСОБА_9 шляхом обману. Проаналізувавши доводи, викладені в касаційних скаргах сторони захисту, суд касаційної інстанції дійшов висновку про їх необґрунтованість, оскільки вони в цілому повторюють позицію захисту, обрану під час судового провадження в судах першої та апеляційної інстанцій, яку було перевірено та ґрунтовно відкинуто як неспроможну⁶¹.

До корупційних кримінальних правопорушень законодавцем також віднесено нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням, кримінальна відповідальність за яке передбачена ст. 210 КК України.

У ч. 1 ст. 210 КК України криміналізовано нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, а так само здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням у супереччя Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – встановлений порядок виконання державного та місцевих бюджетів у частині використання бюджетних коштів. **З об'єктивної сторони діяння** реалізується у формі нецільового використання бюджетних коштів; здійснення видатків бюджету; надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних позначень або з їх перевищенням. Склад кримінального правопорушення є формальним. Обов'язковою для кваліфікації ознакою є розмір предмета кримінального

---

⁶¹ Постанова Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 11 березня 2020 року (справа № 583/3508/18, провадження № 51-6015км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88265271>

правопорушення – бюджетні кошти у великих розмірах. Відповідно до примітки, до бюджетних коштів належать кошти, що включаються до державного бюджету і місцевих бюджетів незалежно від джерела їх формування. Великим розміром бюджетних коштів, відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу, вважається сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Особливо великим розміром бюджетних коштів, відповідно до статей 210, 211 цього Кодексу, вважається сума, що в три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян⁶². **Суб'єкт кримінального правопорушення** – спеціальний – службова особа. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення** характеризується умисною формою вини. **Кваліфікуючими ознаками** є вчинення діяння, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 210 КК України).

Основним нормативно-правовим актом, яким регулюються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, і питання відповідальності за порушення бюджетного законодавства, а також визначаються правові засади утворення та погашення державного і місцевого боргу, є *Бюджетний кодекс України*⁶³. Окрім вказаного, такі відносини також регулюються Законом України «Про державний бюджет», який щорічно оновлюється, рішеннями про місцеві бюджети, порядками використання бюджетних коштів та паспортами бюджетних програм.

Кваліфікуючи вказане кримінальне правопорушення, необхідно звертати увагу на те, що таке нецільове використання може

---

⁶² Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1427>

⁶³ Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

також полягати не тільки у порушенні порядку використання бюджетних коштів, а і невиконанні умов для їх використання.

Начальник управління, достовірно знаючи про цільове призначення субвенції з державного бюджету України загальною сумою 1 295 000 грн на придбання автобусів для перевезення школярів, та додатково виділених із місцевих бюджетів коштів у сумі 552 000 грн, усупереч цільовому призначенню цих грошових коштів, здійснив закупівлю двох переобладнаних автобусів, які не відповідають технічній специфікації шкільних автобусів. Місцевий суд, з рішенням якого погодився апеляційний суд, виправдав начальника управління за ч. 1 ст. 210 КК та дійшов висновку, про відсутність в його діях цього складу злочину, оскільки грошові кошти було виділено на закупку шкільних автобусів для перевезення школярів, і на сьогодні ці транспортні засоби використовуються за таким призначенням. Верховний Суд визнав висновки судів попередніх інстанцій про відсутність у діях начальника управління освіти РДА складу злочину, передбаченого ст. 210 КК, передчасними та вказав, що грошові кошти в сумі 1 847 000 грн, з яких 1 295 000 грн – це залишок освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів для перевезення дітей, що проживають у сільській місцевості, є бюджетними коштами. Зазначена субвенція була виділена на придбання спеціалізованих автобусів, які мають відповідати національному стандарту України ДСТУ. Разом із тим за висновками судової автотоварознавчої експертизи щодо визначення відповідності закуплених шкільних автобусів вимогам ДСТУ встановлено, що обидва транспортні засоби не відповідають вимогам стандарту за більш ніж 20 пунктами⁶⁴.

---

⁶⁴ Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 02.11.2022 у справі № 724/1590/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107219632>; Огляд судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень. Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2022 рік. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_VS_koryp_prapoporush.pdf

Перевіряючи рішення місцевого суду про виправдання ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 210 КК, апеляційний суд пристав до висновку суду першої інстанції, згідно з яким грошові кошти було виділено на закупку шкільних автобусів для перевезення школярів, на сьогодні ці транспортні засоби використовуються для перевезення школярів, а тому в діях ОСОБА_1 відсутній склад злочину, передбачений ч. 1 ст. 210 КК. Однак із такими висновками судів колегія суддів Касаційного кримінального суду погодитися не може, виходячи з такого. Частиною 1 ст. 210 КК передбачена відповідальність, крім іншого, за нецільове використання бюджетних коштів службовою особою, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах. Відповідно до п. 11 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України бюджетні кошти – це належні відповідно до законодавства надходження та витрати бюджету. Пункт 48 цієї ж норми закону визначає, що субвенція – це міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції. Грошові кошти в сумі 1 847 000 грн, які було перераховані ФОП ОСОБА_2 як переможцю конкурсу, з яких 1 295 000 грн – це залишок освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів для перевезення дітей, що проживають у сільській місцевості, було виділено відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 року № 1340-р і на підставі розпорядження Чернівецької обласної державної адміністрації та рішення сесії Чернівецької обласної ради від 01 грудня 2016 року № 218-9/16 і ці кошти є бюджетними коштами. За встановлених судом першої інстанції обставин убачається, що *субвенція була виділена на придбання саме спеціалізованих автобусів для перевезення школярів, які мають відповідати ряду вимог*⁶⁵.

---

⁶⁵ Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 02.11.2022 у справі № 724/1590/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107219632>; Огляд судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень. Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2022 рік. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_VS_koryup_pravoporush.pdf

Зокрема, 01 січня 2010 року в Україні набув чинності національний стандарт України ДСТУ 7013:2009 «Автобуси спеціалізовані для перевезення школярів. Технічні вимоги», що затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 27 квітня 2009 року № 168. Зазначений нормативний акт необхідно враховувати під час процедури закупівлі (тендерів) за державні кошти, кошти обласних (місцевих) бюджетів та позабюджетні кошти шкільних автобусів для безпечного перевезення дітей загальноосвітніх навчальних закладів та педагогічних працівників у сільській місцевості. Цей стандарт поширюється на автобуси спеціалізовані, призначені для перевезення школярів, які сидять, у тому числі з обмеженою здатністю пересування, та осіб, які супроводжують школярів. Також наказом Міністерства освіти і науки України від 22 вересня 2015 року № 966 було затверджено технічну специфікацію шкільних автобусів, де, крім іншого зазначено, що автобуси спеціалізовані для перевезення школярів мають відповідати стандарту ДСТУ 7013:2009, усі автобуси повинні мати торгову марку, сертифікати якості або відповідності або бути новими (2013–2015 року випуску), технічно справними, комплектуючі та матеріали – такими, що не були у використанні, відповідати екологічним нормам не нижче Євро-4, виробництво автобусів має відбуватися в екологічно безпечний спосіб, до кожного автобуса, що буде постачатись, повинна додаватись супутня документація виробника українською мовою або автентичним перекладом українською мовою: посібник з експлуатації, сервісна книжка; має бути наявний пристрій обмеження швидкості руху, яка не повинна перевищувати 70 км/год; кузов кожного автобуса має бути пофарбований у жовтий колір, на лівому та правому боках має бути нанесено напис «Шкільний автобус», обов'язкова наявність (двох) пробліскових маячків оранжевого кольору, які повинні бути встановлені на передній і задній частині даху кузова, пасажирські сидіння мають відповідати вимогам стандарту ДСТУ 7013:2009 «Автобуси спеціалізовані для перевезення

школярів. Технічні вимоги». Матеріали кримінального провадження свідчать, що ОСОБА_1 був обізнаний про вимоги до транспортних засобів, на закупку яких було виділено субвенцію⁶⁶.

Указане підтверджується копіями документів, що надходили з департаменту освіти і науки Чернівецької облдержадміністрації, на яких проставлено резолюцію та вказано виконавців. Також місцевий суд установив, а апеляційний суд перевірів, що на підставі платіжного доручення від 20 грудня 2016 року № 34 ФОП ОСОБА_2 як переможцю закупівлі було перераховано грошові кошти в сумі 1 847 000 грн, у призначенні платежу зазначено: «за шкільні автобуси, згідно накладної № 6 від 20 грудня 2016 року та договору № 562 від 20 грудня 2016 року». Суд апеляційної інстанції не звернув належної уваги на викладене вище та передчасно погодився з рішенням місцевого суду про відсутність у діяч ОСОБА_1 складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 210 КК⁶⁷.

Останнє із розглядуваних корупційних кримінальних правопорушень – незаконне збагачення було криміналізовано у ст. 368-5 КК України у 2019 році відповідно до Закону України від 31.10.2019 № 263-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів»⁶⁸. У пояснювальній записці до проекту вказаного законодавчого акта було визначено,

---

⁶⁶ Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 02.11.2022 у справі № 724/1590/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107219632>; Огляд судової практики Верховного Суду у кримінальних провадженнях щодо корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень. Рішення, внесені до ЄДРСР, за 2022 рік. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_VS_koryp_pravoporush.pdf

⁶⁷ Там само.

⁶⁸ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів: Закон України від 31.10.2019 № 263-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20#n13>

що відсутність кримінальної відповідальності за незаконне збагачення нівелює роль системи електронного декларування у попередженні та виявленні корупції, оскільки для суб'єктів декларування відсутні правові перешкоди для декларування незаконно набутого майна. Крім того, на сьогодні декларування може бути використано для легалізації активів, набутих незаконним шляхом. Запровадження ж інституту визнання необґрунтованими активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та стягнення таких активів у дохід держави буде відповідати кращим світовим практикам боротьби з корупцією. Наприклад, схожий інститут працює у Великій Британії, США, Австралії, Канаді, Албанії, Грузії, Італії, Ізраїлі, Ліхтенштейні, Словенії, Швейцарії, Таїланді, Південній Африці, Філіппінах. Наявність такого інституту допускається Директивою ЄС 2014/42/EU «Про замороження і конфіскацію засобів здійснення злочинів і доходів, набутих у злочинний спосіб». Більше того, відповідно до Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) країни повинні створювати механізми, які б дозволяли без винесення обвинувального вироку конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом, або інструментів злочину (Рекомендація 4)⁶⁹. Відповідно до цього ж законодавчого акту цивільно-процесуальне законодавство було доповнено ст. 290, у якій було визначено порядок пред'явлення позову про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

Кримінально-правова норма, якою передбачено кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, передбачає лише один склад протиправного діяння – набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування,

---

⁶⁹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів». URL: https://w2.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1031&skl=10

активів, вартість яких більше ніж на три тисячі прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує її законні доходи.

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – встановлений порядок оплати праці. З **об'єктивної сторони діяння** реалізується у формі набуття активів, вартість яких більше ніж на три тисячі прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує законні доходи службової особи. Склад кримінального правопорушення є формальним. Обов'язковою для кваліфікації ознакою є розмір предмета кримінального правопорушення. **Суб'єкт кримінального правопорушення** – спеціальний – службова особа. **Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення** характеризується умисною формою вини та корисливим мотивом. **Кваліфікуючі ознаки відсутні.**

Відповідно до примітки до ст. 368-5 КК України особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є особи, зазначені у пункті 1 та у підпункті «г» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції». Під набуттям активів слід розуміти набуття їх особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність, а також набуття активів у власність іншою фізичною або юридичною особою, якщо доведено, що таке набуття було здійснено за дорученням особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або що особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, може прямо чи опосередковано вчиняти щодо таких активів дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними. Під активами слід розуміти грошові кошти (у тому числі готівкові кошти, кошти, що перебувають на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах), інше майно, майнові права, нематеріальні активи, у тому числі криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Під законними доходами

особи слід розуміти доходи, правомірно отримані особою із законних джерел, зокрема визначених пунктами 7 і 8 частини першої статті 46 Закону України «Про запобігання корупції». При визначенні різниці між вартістю набутих активів та законними доходами не враховуються активи, які є предметом провадження у справах про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави, а також активи, стягнуті в дохід держави в рамках такого провадження⁷⁰.

---

⁷⁰ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1427>

Науково-практичне видання

НАЗИМКО Єгор Сергійович
КИЛІВНИК Андрій Юрійович
ПОНОМАРЬОВА Тетяна Ігорівна

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ТА КВАЛІФІКАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ,
ВЧИНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Науково-практичні рекомендації

Верстка *А. Демська*
Технічне редагування *О. Гринюк*

Г Е Л Ь В Е Т И К А
В И Д А В Н И Ч И Й Д І М

WWW.HELVETICA.UA

Підписано до друку 14.11.2025 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Warnock. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 4,53. Наклад 300.
Замовлення № 1225-272.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.